

ЛІМ

Літаратура і мастацтва

Газета творчай інтэлігенцыі Беларусі

№ 11 (5116) 19 сакавіка 2021 г.

ISSN 0024-4686

16+

*Да загадак
Беларусі...
стар. 5*

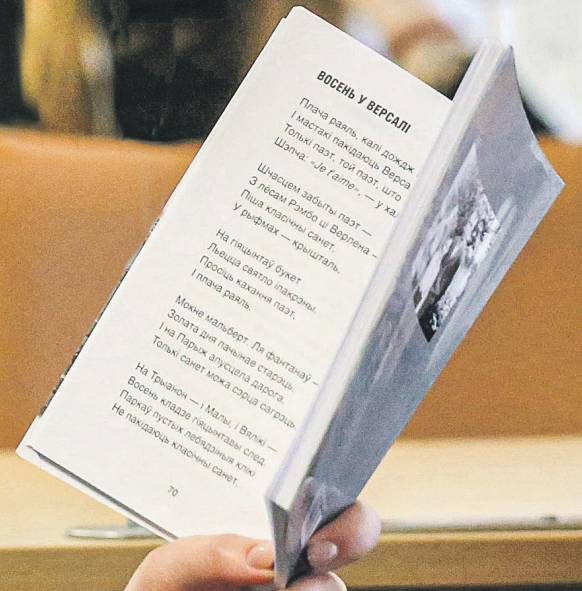
*Наватар
і практык
стар. 10-11*

*Неапрацаваныя
каштоўнасці
стар. 14*

Чалавека і свет збліжае Паэзія

Фота Кастуся Дробава.

Музыку называюць універсальнай мовай, якую разумеюць людзі ва ўсім свеце. Паэзія падкрэслівае адрознасць, своеасаблівасць мовы, на якой ствараецца. Але яна ж, карыстаючыся вобразамі, уздзейнічае на эмоцыі чалавека, надае слоўныя азначэнні паняццям, якія цяжка перадаць. Мову метафары таксама можна лічыць міжнароднай, бо яна расшыфроўвае пачуцці, вядомыя людзям ва ўсім свеце.

Сусветны дзень паэзіі, які штогод адзначаецца 21 сакавіка, быў абвешчаны ЮНЕСКА ў 1999 годзе, але гісторыя свята пачынаецца яшчэ з 1938-га, калі ў амерыканскім штаце Агая днём паэзіі быў зацверджаны 15 кастрычніка — дзень нараджэння Вергілія. Абвешчэнне Сусветнага дня паэзіі ЮНЕСКА — яшчэ адзін крок да падтрымкі моўнай разнастайнасці ў свеце. Мерапрыемствы ў гэты дзень прызваны садзейнічаць развіццю паэзіі, узнаўленню і ўмацаванню вусных традыцый чытання і дыялогу паміж рознымі відамі мастацтва.

Паэзія з'яўляецца выяўленнем нашай агульнай чалавечнасці і агульных каштоўнасцей, ператвараючы самыя прастыя вершы ў магутны каталізатор дыялогу і міру, адзначана на афіцыйным сайце арганізацыі.

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 2 10 1 1

«ЛІМ»-акцэнт

Дата. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў суайчыннікаў з Днём Канстытуцыі. «Няўхільна выконваючы канстытуцыйныя нормы, мы выходзім у маладых грамадзян паважлівае стаўленне да прававых традыцый, адказнасць за будучыню сваёй дзяржавы, забяспечваем пераемнасць пакаленняў», — гаворыцца ў віншаванні. Кіраўнік дзяржавы выказаў перакананне, што ў Год народнага адзінства галоўным арыенцірам у дзясятні намічаных мэт для беларусаў стануць тыя канстытуцыйныя палажэнні, якія адлюстроўваюць імкненне народа да з'яднанасці, грамадскай згоды і ўзаемаразумення.

Нагода. Прэзідэнт Беларусі павіншаваў Патрыярха Маскоўскага і ўсяе Русі Кірыла з 45-годдзем архіерэйскай хіратоніі. На працягу многіх стагоддзяў Праваслаўная царква служыць маральным арыенцірам для мільянаў вернікаў, выступае аб'яднальнай сілай, натхняе на стваральную працу, адзначана ў віншаванні. Аляксандр Лукашэнка падкрэсліў, што Беларусь прызнае і высока цэніць уклад, які Патрыярх Кірыл уносіць у справу захавання міру, умацавання духоўнай сувязі і братэрскай дружбы народаў абедзвюх краін.

Імя. Беларускі лідар павіншаваў з юбілеем народную артыстку Расіі Ірыну Алфёраву. «На беларускай зямлі вас ведаюць і цэняць як выдатную актрысу», — адзначыў Аляксандр Лукашэнка. Валодаючы рэдкім талентам, лірычнай прыгажосцю, адточаным акцёрскім майстэрствам і бездакорным мастацкім густам, Ірына Алфёрава ўвасобіла на экране і тэатральнай сцэне надзвычайныя жаночыя вобразы, чым па праве заслужыла прызнанне калег і любоў глядачоў, гаворыцца ў віншаванні.

Культура. Міністр культуры Анатоль Маркевіч напрыканцы мінулага тыдня абмеркаваў шэраг надзвычайных тэм падчас сустрэчы з калектывам Гомельскага палацава-паркавага ансамбля. Паводле БелТА, вялася размова і пра аднаўленне сядзібы Войніч-Сенажэцкіх у вёсцы Хальч Веткаўскага раёна, макет рэканструкцыі якой прадставілі міністру культуры. Адкрытым застаецца пытанне фінансавання. Анатоль Маркевіч узяў тэму на замётку. Абмеркаванні і актуальныя праблемы ў сферы культуры ў цэлым, сярод якіх — фарміраванне моцнага кадравага рэзерву, стварэнне структуры тыпавых штатаў у адпаведнасці з рэаліямі.

Маладзё. Беларускі рэспубліканскі саюз моладзі ініцыяваў шырокае грамадскае абмеркаванне праекта стратэгіі развіцця да 2025 года. «Беларусь уступіла ў новы этап развіцця. Новыя задачы стаяць і перад нашай арганізацыяй. Мы адкрыты і ініцыюем шырокае грамадскае абмеркаванне стратэгічных намераў і асноўных напрамкаў, якія дапамогуць дасягнуць пастаўленых мэт», — распавяла БелТА ў БРСМ. На афіцыйных інтэрнэт-рэсурсах арганізацыі па прынцыпе аднаго акна працягваюць восем маладзёжных анлайн-прыёмных. Там чакаюць канструктыўных прапановаў, падкрэслілі ў БРСМ.

Прысвячэнне. Рубрыка «БДУ ва ўсіх кутках Беларусі» з'явілася ў рэгіянальных СМІ, па ведамляецца на сайце Міністэрства інфармацыі. На працягу юбілейнага года выйдучы інтэрв'ю з прадстаўнікамі рэктарата, дэканамі, вядомымі навукоўцамі і даследчыкамі. Журналісты падрыхтуюць цыкл матэрыялаў пра студэнтаў, якія дасягнулі поспехаў у навуковай, спартыўнай і культурнай сферах жыцця, а таксама пра сувязь дзеячаў універсітэта з малой радзімай, уклад у развіццё БДУ і айчынай адукацыі. Плануецца, што кожны месяц будзе апублікавана да дзесяці матэрыялаў у рэгіянальных СМІ усіх абласцей краіны. З інтэрв'ю можна азнаёміцца на сайце ўніверсітэта ў рубрыцы «Да 100-годдзя БДУ».

Кадры. У Першага канала Беларускага радыё — новы галоўны дырэктар. Паводле інфармацыі «СБ: Беларусь сёння», ім стаў папулярны радыё- і тэлеведучы Максім Угляніца, які да гэтага займаў пост намесніка, а фактычна дырэктара дырэкцыі інфармацыйнага і грамадска-палітычнага вяшчання. З прызначэннем новага кіраўніка кардынальнай змены каманды, радыёнага курсу пакуль не плануецца.

Рэгіёны. Стартаваў першы этап літаратурнага фестываля «Цэнтр Еўропы» з міжнародным удзелам. Гэтае адкрытае творчае, культурнае і асветніцкае мерапрыемства праходзіць у Полацку. Арганізуюць яго Полацкі райвыканкам, раённая цэнтралізаваная бібліятэчная сістэма і літаратурная студыя «Цэнтр Еўропы». Узяць удзел могуць літаратары, якія дасягнулі 18 гадоў і пішуць на беларускай і рускай мовах. Падрабязна азнаёміцца з умовамі конкурсу і фестываля прапануе сайт Полацкай раённай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы — www.skorina-lib.by.

Агляд афіцыйных падзей ад Інесы ПЕТРУСЕВІЧ

стасункі

Тарас Шаўчэнка ў беларускай тапаніміцы

Імя Вялікага Кабзара — нацыянальнага генія Украіны Тараса Шаўчэнка — носяць 66 бульвараў, завулкаў і вуліц у розных паселішчах Беларусі. Пра гэта можна даведацца з кнігі Глеба Кудрашова «Молитва до Тараса під білоруським небом: Пошанування Т. Г. Шевченка в Білорусі на зорі XXI столеття», якая выдадзена ў Палтаве.

Багата ілюстраванае выданне — сапраўдны энцыклапедычны даведнік па тэме «Тарас Шаўчэнка і Беларусь». У кнізе падрабязна распавядаецца пра ўсе крокі па ўшанаванні жыцця і творчасці класіка ўкраінскай нацыянальнай літаратуры ў Мінску, абласных, раённых цэнтрах ды іншых паселішчах Беларусі: пра помнікі, бюсты, выданне кнігі перакладаў, конкурсы чытальнікаў, вечарыны, канцэрты і г. д.

На старонках адметнага кніжнага выдання згадваюцца імёны ўкраінскіх і беларускіх пісьменнікаў, перакладчыкаў, мастакоў, дыпламатаў, дзяржаўных дзеячаў, музейных работнікаў, якія так ці іначай спрычыніліся да ўшанавання памяці Тараса Шаўчэнка ў Беларусі. Пятрусь Броўка, Генадзь Бураўкін, Анатоль Вялюгін,

Ніл Гілевіч, Алесь Ганчар, Уладзімір Дуктаў, Марына Эльяшэвіч, Генадзь Кахановіч, Сяргей Законнікаў, Васіль Зуёнак, Вольга Іпатава, Якуб Колас, Аркадзь Куляшоў, Цімафей Лякумовіч, Сяргей Панізік, Вячаслаў Рагойша, Тацяна Кабржыцкая, Барыс Пятровіч, Валеры Стралко, Адам Мальдзіс, Расціслаў Шылай, Леся Украінка, Пятро Шапавал, Аксана Спрычан, Іван Чарота, Віктар Хурсік, Яўген Шунейка, Ігар Ліхавой, Раман Лубкіўскі, Барыс Алейнік, Станіслаў Рэп'ях... Усе яны і шмат хто яшчэ звязаны з мемарыялізацыяй імя, самага лёсу Тараса Шаўчэнка ў Беларусі. Яны пісалі пра Вялікага Кабзара, перакладалі яго творы на беларускую мову, выступалі на адкрыцці вуліц, помнікаў, бюстаў у гонар украінскага класіка.

Цяпер у адным з мінскіх выдавецтваў рыхтуецца да выдання пераклад кнігі ўкраінскага даследчыка Глеба Кудрашова «Малітва да Тараса пад беларускім небам» на нашу мову. Несумненна, само з'яўленне кнігі ў айчынай прасторы паспрыяе пашырэнню прысутнасці Тараса Шаўчэнка ў свядомасці беларускага грамадства.

Мікола БЕРЛЕЖ

цікава ведаць

Пазнавальны аўтарскі стыль

У выдавецтве «Беларусь» працягваецца выпуск серыі мастацкіх альбомаў, прысвечаных творчасці сучасных майстроў выяўленчага мастацтва. Новая кніга падае творчую біяграфію Уладзіміра ЗІНКЕВІЧА.

Аўтар тэксту і ўкладальнік — Аляксандр Зінкевіч. «Падрыхтоўка выдання, якое вы трымаеце ў руках, для мяне адначасова была і вялікай радасцю, і таксама вялікай адказнасцю, — піша ва ўступным слове мастацтвазнаўца. — Кожны раз ствараючы кнігу, прысвечаную творчасці мастака, ты павінен нанова асэнсаваць яго творчы шлях і адважыцца адабраць творы, якія найболей дакладна і аб'ёмна прадставяць глядачу-чытачу. Паколькі я ведаю творчасць Уладзіміра Зінкевіча ўсё свядомае жыццё, гэты адбор зрабіць было вельмі складана, бо спрацоўваў фактар асабістай і эмацыянальнай прывязкі — з кожнай працай звязаныя глыбокія эмоцыі і веданне гісторыі яе стварэння. У гэтым выданні мы пастараліся паказаць творчасць мастака максімальна шматгранна, прадставіўшы работы з розных серый і перыядаў творчасці». І далей: «Адпраўной кропкай кнігі, як і творчасці Уладзіміра Зінкевіча, стала карціна «Старое дрэва» — знакавы твор, які ў многім вызначыў для мастака шлях у мастацтве. У гэтай карціне

фарміруецца той пазнавальны аўтарскі стыль, дзякуючы якому творчасць Уладзіміра Зінкевіча ўспрымаецца вельмі цэльна. Менавіта цэльна, а не аднастайна...»

«Дзень анёла» (2011), «Начное купанне» (1999), «Пара туманаў» (2020) — у гэтых і іншых карцінах спалучаюцца чалавек і прырода, рух асобы да колераў, якія мастаку падавала рэчаіснасць. Надзвычай уражвае карціна «Малітва», створаная Уладзімірам Зінкевічам у 1993 годзе. Яна сапраўды гучыць малітвай, выразна сведчыць пра раніе сталецтва мастака-філосафа, творцы, здольнага аглядаць часу выкласці праз адзін вобраз. Часам адна і тая ж назва вандруе з карціны ў карціну, як, напрыклад, «Рэчы старога дома» (2003). Але ніякага атаясамлення ў іх адкрыцці з копіямі, паўтарамі. Жывапісец заўжды выступае арыгінальным творцам, шукальнікам розных праяў, выбудоўвае розныя кампазіцыі, вядзе ў кожным выпадку сваю спрэчку з часам.

«Старое віно», «Стары жбан», «Кветкі пакінутага саду» — ужо самі назвы гавораць пра такую мастацкую катэгорыю, як сум, жалоба. Але і ўзвышанасці, палёту ў гэтых работах звышдастаткова, як і ўвогуле ў творчасці Уладзіміра Зінкевіча.

Кастусь ЛЕШНІЦА

чытанні

«Таямніцы XIX стагоддзя»

Першыя Кісялёўскія навуковыя чытанні, прысвечаныя 90-годдзю беларускага гісторыка, літаратуразнаўца, пісьменніка і археографа Генадзя Кісялёва, адбыліся ў Літаратурным музеі Петруся Броўкі.

Генадзь Кісялёў — знакавая постаць айчынага літаратуразнаўства. Даследаваў беларускую літаратуру, гісторыю грамадскай думкі і нацыянальна-вызваленчага руху ў Беларусі XIX стагоддзя, жыццё і дзейнасць Кастуся Каліноўскага, Вінцэнта Дуніна-Марцінкевіча, Францішка Багушэвіча, Арцёма Вярыга-Дарэўскага, Паўла Шпілёўскага, Якуба Коласа і Янкі Купалы. Атрыбутаваў аўтарства «Энеіды навіварат» і «Тараса на Парнасе». Лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР імя Якуба Коласа (1990) за кнігі гістарычна-літаратурных даследаванняў «Адшукваецца класік...» («Разысківаецца класік...») і «Спасцігаючы Дуніна-Марцінкевіча».

На I Кісялёўскіх чытаннях была разгледжана роля даследчыка ў айчынным літаратуразнаўстве і гістарычнай навуцы, яго ўплыў на сучасны навуковы працэс, развіццё жанру «займальнага літаратуразнаўства». Слухачы азнаёміліся і з сучаснымі знаходкамі ды адкрыццямі гісторыкаў літаратуры, якія таксама займаюцца разгадкай беларускіх таямніц XIX стагоддзя, значыла загадчык аддзела тэорыі і гісторыі літаратуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Ганна Кісліцына.

Падчас канферэнцыі ладзілася фотавыстаўка, прысвечаная жыццю і дзейнасці Генадзя Кісялёва.

Бажэна СТРОК

імпрэзы

Кніжныя скарбы Алеся Бадака

У Брылёўскай сельскай бібліятэцы Магілёўскага раёна прайшла літаратурна-музычная кампазіцыя «Паэт з эпохі кніжных скарбаў», прысвечаная 55-годдзю вядомага паэта Алеся Бадака.

Прысутныя пачулі пра жыццёвы і творчы шлях паэта, пра яго значны ўнёсак у літаратуру для дзяцей і пра яго карпатлівую працу на ніве дзяржаўнай рэдакцыйна-выдавецкай дзейнасці.

Да юбілею быў падрыхтаваны біяграфічны буклет, а на аформленай кніжнай выстаўцы ўвагу прысутных прыцягнулі кнігі з аўтаграфамі творцы. У выкананні чытачоў бібліятэкі Дانیіла Зайцава і Ірыны Дудар прагучалі вершы юбіляра.

Загадчык Брылёўскага сельскага Дома культуры кампазітар Мікалай Яцкоў раскажаў пра сваё сяброўства і сустрэчы з Алесем Мікалаевічам, пра сумесную працу над песнямі і выканаў песню «Гаспадыня».

Завяршыў сустрэчу прагляд фільма «Алесь Бадак» з тэлепраекта Навума Гальпяровіча «Суразмоўцы».

Юлія ЯЦКОВА

вынікі

Краязнаўчы чэлендж,

прысвечаны літаратарам-землякам, зладзілі ганцавіцкія бібліятэкары

Якую ж мэту мелі супрацоўнікі кніжніц, працуючы ў гэтым кірунку? Па-першае, далучэнне жыхароў Ганцаўшчыны да чытання. Па-другое, папулярызацыя творчасці літаратараў-землякоў праз сайт бібліятэкі і сацыяльныя сеткі.

це бібліятэкі, у сацыяльных сетках далі абвестку аб умовах конкурсу: удзельнікі чэленджу даюць водгукі на кожную прачытаную кнігу.

Было распрацавана пяць тэм, і для больш лёгкага пошуку літаратуры па кожнай змясцілі некалькі твораў. Пераможцамі сталі пяць удзельнікаў. Узнагароды — экскурсія ў раённы краязнаўчы музей, музычнае шоу ў гарадскім Доме культуры, спектакль узорнага лялечнага тэатра «Усмешка», выстаўка вырабаў у раённым Доме рамёстваў, якія прапанавалі партнёры арганізатараў конкурсу.

Паводле водгукі ў інтэрнэце, за час кніжнага марафону чытачы пазнаміліся больш як з 30 кнігамі літаратараў Ганцаўшчыны. Магчыма, лічба на-

ват большая. Надзея Матусевіч, адна з удзельніц праекта, зазначыла: «Было вельмі цікава пазнаёміцца з творамі землякоў і даказаць самой сабе, што здолею дайсці да фінішу».

Літаратурны краязнаўчы чэлендж на гэтым не прыпыняецца. У жніўні будзе адзначацца 95-годдзе Васіля Праскурава, імя якога з гонарам носіць раённая бібліятэка. Наступны чэлендж рыхтуецца да юбілею творцы. Хацелася б, каб да новага праекта падключылася больш чытачоў. Васіль Праскураў амаль 20 гадоў узначальваў раённую газету «Савецкае Палессе», быў сапраўдным кіраўніком і журналістам. Павучыцца чалавечнасці можна ў Васіля Праскурава і сёння, гартаючы старонкі яго кнігі.

Таццяна МАЛЯЎКА

вектар

Абрады як аб'ект турызму

Унутранаму турызму ў нашай краіне надаецца асаблівае значэнне. Менавіта гэтаму пытанню быў прысвечаны флэш-семинар «Event-туры, ці Абрадавы турызм як драйвер развіцця сельскага турызму» для работнікаў устаноў культуры, бібліятэкараў, кіраўнікоў фальклорных калектываў, спецыялістаў аддзела этнаграфіі, фальклору і рамёстваў Гродзенскага раёна.

Падчас гукання вясны ў вёсцы Жытомля.

Мерапрыемства ладзілася на базе музея «Код памяці» ў Зарачанскім доме народнай творчасці і ў межах правядзення традыцыйнага абраду «Гуканне вясны» ў вёсцы Жытомля.

Абрадавы турызм — выдатны спосаб пазнання этнічных, рэлігійных і культурных асаблівасцей народа. У адной дзеі адразу раскрываецца мноства аспектаў: традыцыйная архітэктура, касцюмы, прадметы побыту, кухня, музыка. Усе падзеі розныя і ўнікальныя. Кожнае свята можа адзначацца толькі раз у год і абавязкова з захаваннем непарыўных канстант: спалучэнне месца, часу і дзеянняў, што гарантуе выключны ўражанні для ўдзельнікаў.

На флэш-семинары ў музеі «Код памяці» работнікам культуры прапанавалі незвычайную забаву — этнаквіз «Who is Maslenitsa?»: можна было правесці сябе на веды аб гісторыі і традыцыях Масленіцы. Спецыялісты загадзя падрыхтавалі флэш-прэзентацыі эфектыўных і самабытных практык па традыцыйнай культуры ў рабоце з абрадавым турызмам. У сучасных умовах існуе шмат магчымасцей

як з індывідуальнымі турыстамі, так і з экскурсійнымі групамі.

Пасля тэарэтычнай часткі ўдзельнікі семінара выправіліся ў этнавандроўку ў Жытомлю. Спрадвеку моладзь збіралася за ваколіцай паселішча і пачынала гукаць вясну. Спявалі абрадавыя веснавыя песні, вадзілі карагоды. «Дзе карагод ходзіць, там жыта родзіць», — сцвярджалі нашы продкі. А яшчэ на свяце падкідвалі ўверх печыва ў выглядзе птушак, каб імітаваць іх рух і паскорыць прыход цёплай пары.

Зразумела, пандэмія змяніла вельмі многае, найперш свабоду перамяшчэння, культурных мерапрыемстваў і сустрэч. Работнікі культуры Гродзенскага раёна вырашылі выкарыстоўваць у сваёй дзейнасці ўсе фарматы. Галоўнае — захаванне традыцыі, далучыць да іх найбольш беларусаў і гасцей рэгіёна.

Наталля РАМАНОВІЧ
Фота даслана аўтарам

праекты

Калі спаборнічаюць флейты...

Новы праект «Флейтавы батл» Сёння прадставіць салістка Беларускай дзяржаўнай філармоніі Дар'я Елісеева і Аляксей Ладзік. Канцэрт адбудзецца ў Малой зале Р. Шырмы Белдзяржфілармоніі.

Як адзначаюць арганізатары, гэта ўнікальны для класічных музыкантаў фармат. Артысты падрыхтавалі цікавую праграму: у глядачоў будзе магчымасць параўнаць і ацаніць узровень майстэрства. На сцэне флейтыстам будучы дапамагаць музыканты і майстры сваёй справы Юлія Ражкоўская (віяланчэль), а таксама Аліка Духноўская і Настасся Варановіч, якія ўвесь вечар будуць за рыалем.

Аляксей Ладзік пачаў музычную адукацыю ў сярэдняй школе з музычным ухілам, затым паступіў у Мінскі дзяржаўны музычны каледж імя М. І. Глінкі, а потым і ў Беларускаю дзяржаўную акадэмію музыкі. Пасля заканчэння акадэміі з прысуджэннем кваліфікацыі «Канцэртны выканаўца» Аляксей Ладзік прадаўжае развівацца

і наведвае майстар-класы ў Германіі, удзельнічае ў вялікай колькасці музычных праектаў. Сёння Аляксей Ладзік з'яўляецца артыстам Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага музычнага тэатра, а таксама вядзе педагагічную дзейнасць.

Дар'я Елісеева — салістка Беларускай дзяржаўнай філармоніі, майстар сцэны, лаўрэат міжнародных конкурсаў. Музычную адукацыю пачала ў Гімназіі-каледжы мастацтваў імя І. В. Ахрэмчыка ў Мінску. Прайшла навучанне ў Рэгіянальнай кансерваторыі Парыжа ў Францыі. З адзнакай скончыла Беларускаю дзяржаўную акадэмію музыкі, мае магістарскую ступень па спецыяльнасці «Музычнае мастацтва». Прадаўжае развіваць майстэрства ў вядучых флейтыстаў свету, актыўна ўдзельнічае ў розных музычных праектах, выкладае.

Стваральнікі канцэрта «Флейтавы батл» заўважаюць: не так часта класічных музыкантаў, асабліва флейтысты, мераюцца на сцэне сіламі ў творчым спаборніцтве. Адзначаецца, што

ў праграме прагучаць цікавыя і роўныя па складанасці творы кампазітараў Карла Вэбера, Каміля Сен-Санса, Жоржа Барэра, Філіпа Габера, Жака Ібера, Эжэна База, Андрэ Жаліве, Паўла Карманова, Яна Кларка.

Юўгенія ШЫЦЬКА

«ЛіМ»-люстэрка

Новы канцэрт з цыкла «Шэдэўры светнага арганнага мастацтва» пройдзе ў Вялікай канцэртнай зале Белдзяржфілармоніі 21 сакавіка — у дзень нараджэння Іагана Себаст'яна Баха. Праграму канцэрта, які будзе складацца з твораў славутага нямецкага кампазітара, выканае заслужаная артыстка Расіі Людміла Голуб. Арганістка неаднаразова выступала ў Беларусі, яе сольныя канцэрты праходзяць у Расіі і за мяжой, у тым ліку ў знакамітых храмах Еўропы — Саборы Святога Паўла ў Лондане, царкве Святой Марыі Магдаліны ў Парыжы, саборы Святой Тройцы ў Нью-Ёрку і іншых. Арганны рэпертуар артысткі ўключае большую частку твораў І. С. Баха, усе арганныя опусы В. А. Моцарта і І. Брамса, творы іншых кампазітараў.

Кінапраект «Уікенды з Кшыштафам Кесьлёўскім» стартаваў у мінскіх кінатэатрах, паведамляе агенцтва «Мінск-Навіны». У яго межах дэманструюць дзевяць карцін аднаго з самых знакамітых рэжысёраў Польшчы, якія прадставіць беларускі кінаэксперт Ігар Сукманаў. «Кесьлёўскі спачатку здаваўся сацыяльным аўтарам — ён апісваў, як ідэалогія сацыялістычных догмаў занявольвала парывы і ідэалы мэтанакіраваных людзей, энтузіястаў і рамантыкаў. Потым ён перавёў жыццёвыя гісторыі ў сферу маральных і духоўных пастулатаў, злучыў з хрысціянскімі заповедзямі жыццё шараговых палякаў. Пазней яго маральныя паслання здабылі «боскае дыханне»: Кесьлёўскі стаў дэміургам і вяршыцелем лёсаў сваіх герояў, даруючы ім жыццё або смерць у залежнасці ад сілы свайго жадання. Будзённасць саступіла месца таямніцы. Шараговыя падзеі напоўніліся таемнымі знакамі жыцця», — цытуе агенцтва словы Ігара Сукманава. Дапоўніць праект «Уікенды з Кшыштафам Кесьлёўскім» дакументальнае кіно, якое займала ў фільмаграфіі рэжысёра асобнае месца. Стужкі будуць паказваць кожную пятніцу і суботу да 10 красавіка.

Абвешчаны поўны спіс прэміі імя Міхала Анемпадыстава за найлепшую кніжную вокладку. Да ўдзелу ў конкурсе запрашаліся дызайнеры, якія стварылі вокладку для папяровай беларускай кнігі, выдадзенай у 2020 годзе. Спіс складаюць 28 кніг ад дзесяці беларускіх, аднаго ўкраінскага і аднаго польскага выдавецтваў. Сярод намінантаў — Уладзімір Лукашык («Белае, чорнае і залатае» Віктара Шніпа), Сяргей Шаматульскі («Аўташкола па-віленску» Фелікса Акермана ў перакладзе на беларускую Алены Талапілы), Ксенія Шталецкая («Вада пачынае жыць» Артура Камароўскага), Уладзіслаў Пятручкі («Вядзьмар. Меч наканавання» Анджея Сапкоўскага), Стася Сакалоўская («Піімікі» Кірыла Стаселькі), Ала Пігальская («Райцэнтр» Тані Скарынкінай), Бажэна Звыцэвіч («Сёстры» Міколы Адама) і іншыя.

Рэжысёр Аляксей Герман-малодшы плануе зняць мастацкі фільм пра апошнія гады жыцця паэтэсы Ганны Ахматавай у яе доме ў пасёлку Камарова. Як паведамляе «ИТАР-ТАСС», выканаўца галоўнай ролі пакуль не вядома. Ахматава правяла апошнія 10 гадоў жыцця ў пасёлку Камарова пад Ленінградам у невялікім доме, праваным самой паэтэсай «будкай». Ён стаў цэнтрам прыцягнення для многіх дзеячаў культуры, а таксама адным з месцаў творчага станаўлення для малых паэтаў-шасцідзясятнікаў, якіх называлі «ахматаўскімі сіротамі» — Іосіфа Бродскага, Яўгена Рэйна, Анатоля Наймана і Дзмітрыя Бобшыава. Аляксей Герман-малодшы — расійскі кінарэжысёр і сцэнарыст, аўтар фільмаў «Даўлатаў», «Папяровы салдат» і «Пад электрычнымі аблокамі».

Амерыканскі кінарэжысёр Спайк Лі ўзначаліць журы Канскага кінафестывалю, які пройдзе з 6 па 17 ліпеня, перадае «ИТАР-ТАСС». Сярод яго найбольш вядомых работ — поўнаметражная стужка «Малкальм Ікс», якая расказвае пра змагар за правы афраамерыканцаў. Карціна Спайка Лі была ўключана ў нацыянальны рэестр фільмаў ЗША. «Яго адданасць кіно і яго энергія дапамогуць нам падрыхтаваць гэты вялікі фестываль, якога чакае ўвесь свет», — адзначылі арганізатары. Імёны членаў журы будуць абвешчаны ў пачатку чэрвеня. У 2020 годзе фестываль адмянілі з-за пандэміі, частка запланаваных да паказу стужак была прадэманстравана ў межах іншых фестываляў і тэматычных паказаў у кінатэатрах.

Цікавінкі ад Юўгеніі ШЫЦЬКІ

Крытэрыі — талент

Анталогія сучаснай беларускай паэзіі

У Інстытуце літаратуразнаўства імя Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі пачаліся работы па падрыхтоўцы да выдання анталогіі сучаснай беларускай паэзіі. Ініцыятары і выканаўцы праекта (ідея, укладанне, прадмова) акадэмік Уладзімір Гніламедаў і аўтар гэтых радкоў паставілі за мэту на аснове комплекснага аналізу канкрэтных мастацкіх твораў, творчых індывідуальнасцей і гісторыка-літаратурнага працэсу вызначыць ідэйна-эстэтычную спецыфіку і грамадска-культурны феномен беларускай паэзіі на этапе найноўшай гісторыі, распрацаваць тэарэтыка-метадалагічныя прынцыпы і канцэптуальныя асновы анталогіі сучаснай беларускай паэзіі як ідэйна-мастацкай сістэмы, ажыццявіць сюжэталогічную эндаскапію анталогіі, выявіць яе структурна-кампазіцыйную парадыгму.

Ужо самы ранні этап работ паказаў, што сучасная беларуская паэзія — гэта яркая і арыгінальная з’ява на гісторыка-літаратурнай карце славянскага свету.

Мы маем справу з творчасцю некалькіх пакаленняў аўтараў (самае старэйшае нарадзілася яшчэ на пачатку ХХ стагоддзя, а самае маладое — ужо на этапе незалежнага развіцця Беларусі), аб’яднаных ідэяй роднасці нацыянальна-генетычных каранёў, сцвярджэннем красы і велічы Бацькаўшчыны-Беларусі, яе багатай гістарычнай спадчыны, услаўленнем самабытнасці менталітэту беларускага народа, заснаванага на міралюбвым характары, адвечнай цярыпліваці і працавітасці, памяркоўнасці і высакароднасці. Раскрываючы парадыгму беларускай сацыяльна-гістарычнай рэчаіснасці, адлюстроўваючы характэрныя рысы ўнутранага свету грамадзяніна Беларусі, сучасная беларуская паэзія ўяўляе сабой складаны механізм спалучэння і ўзаемадзеяння багатай і разнастайнасці ідэйна-мастацкіх стратэгіяў, архетыпаў народнага вобразнага мыслення і мадэляў новай літаратурнай сітуацыі, асаблівасцей постмадэрнісцкай свядомасці, розных творчых індывідуальнасцей, стылявых плыней, жанрава-структурных форм і інш.

Гуманітарная навука, літаратуразнаўства, вызначае анталогію як выбранае, найлепшае, найбольш паказальнае, характэрнае ці характарыстычнае. У анталогіі сучаснай беларускай паэзіі плануецца прадставіць самыя значныя паэтычныя творы (вершы і некаторыя паэмы) беларускіх аўтараў прыкладна 3—3,5 апошніх дзесяцігоддзяў незалежна ад іх ідэйна-светапоглядных і палітычных пазіцый і прыхільнасцей, прыналежнасці ці непрыналежнасці да пэўных саюзаў пісьменнікаў і іншых літаратурна-мастацкіх аб’яднанняў і суполак, а таксама грамадска-культурных арганізацый і г. д. Галоўны крытэрыі тут — талент, ідэйна-эстэтычны адкрыцці, высокая якасць мастацкай творчасці.

Як мяркуецца, вынікам распрацоўкі праекта стане збор мастацкіх твораў у некалькіх тамах, з удзелам каля чатырох з паловай соцен аўтараў. Зразумела, найперш гэта будуць прадстаўнікі старэйшых пакаленняў: Наталія Арсенева, Аляксей Званак, Максім Танк, Мікола Аўрамчык, Анатоль Вялюгін, Уладзімір Караткевіч, Ніл Гілевіч, Рыгор Барадулін, Міхась Стральцоў, а таксама, Васіль Зуёнак, Аляксей Разанаў, Раіса Баравікова, Мікола Мятліцкі і інш. Але галоўнае месца ў гэтых зборках паводле зоймуць паэты сярэдняга ўзроставай катэгорыі, якія нясуць сэнна, як адзначыў некалі ў падобнай сітуацыі паэт і літаратуразнаўца М. Ароўка, «галоўную службу ў паэзіі»: Алена Ігнацюк, Сяргей Кавалёў, Эдуард Акулін, Людміла Рублеўская, Аляксей Бадак і іншыя, а таксама прадстаўнікі некалькіх выдавочных малодшых прызываў: Марыя Мартысевіч, Вольга Гапеева, Зміцер Крэс, Ігар Кулікоў,

рэабіліталогіі і медыка-сацыяльнай абароне асобы, у тым ліку 5 навукова-папулярных кніг, прысвечаных асэнсаванню праблем медыцынскай рэабілітацыі і аховы здароўя ў Беларусі. Жыве і працуе ў Мінску. А паэт Юрась Шамяцка (нар. 1965) паспяхова займаецца камп’ютарным праграмаваннем. Ён закончыў спачатку факультэт аўтаматызацыі Мінскага радыётэхнічнага інстытута, затым факультэт прыкладной матэматыкі і інфарматыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працаваў канструкта-

посля на філасофскім факультэце спецыяльнасці «Раманістыка» Карлава ўніверсітэта (Чэхія), працаваў журналістам, перакладчыкам фільмаў. Цяпер — пасляховы прыватны прадпрымальнік у Празе.

Паэт Зміцер Крэс працуе ўрачом-ангіяхірургам у Мінскім гарадскім цэнтры сасудзістай хірургіі 4-й гарадской клінічнай бальніцы імя М. Я. Саўчанкі, выконвае складаныя аперацыі, з’яўляецца выкладчыкам кафедры агульнай хірургіі Беларускага дзяржаўнага медыцынскага ўніверсітэта.

Маладая паэтэса, празаік, перакладчык Каця Іофе закончыла філалагічны клас Ліцэя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, вывучала медыцынскую псіхалогію на факультэце філасофіі і сацыяльных навук Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, атрымала некалькі спецыялізацый па тэрапіі мастацтвам і творчасцю (арт-тэрапіі) ва Украіне і Балгарыі. Працавала ў Рэспубліканскай дзіцячай бальніцы медыцынскай рэабілітацыі, псіхалагам, рэдактарам інфармацыйных парталаў мінскага клубнага дома «Open Soul» па рэабілітацыі людзей з псіхіятрычнымі дыягназамі. Цяпер вучыцца ў г. Кракаве ў Ягелонскім універсітэце на магістра аховы грамадскага здароўя, плануе атрымаць другую магістратуру ў сферы літаратуры альбо тэкстаў культуры.

Паэт і перакладчык Аляксей Арцёмаў нарадзіўся 27 сакавіка 1991 г. у г. Туле (Расія). Па нацыянальнасці рускі. Закончыў Тульскі дзяржаўны ўніверсітэт па спецыяльнасці «Сістэмы аўтаматызаванага праектавання». Жыве ў Туле, працуе спецыялістам тэхнічнай падтрымкі ў кампаніі «Яндэкс» і піша вершы... на беларускай мове. Яны друкаваліся ў газетах і часопісах «Літаратура і мастацтва», «Маладосць», «Літаратурная Беларусь», «Звязда», альманаху «Беларусь», у калектыўным зборніку «Мой дзень пачынаецца» і іншых выданнях. А. Арцёмаў апублікаваў кнігу вершаў «Скрозь кіламетры» (2016), пераклаў на беларускую мову вершы Эдгара По, Рычарда Бротыгана, Чарльза Букоўска, апавяданні Эрнэста Хэмінгуэя, Фланэры О’Конара і іншых аўтараў. Яго пераклады друкаваліся ў зборніках «Вусціны пакой», «Маска чырвоная смерці». Паэт з’яўляецца фіналістам конкурсаў беларускага ПЭН-цэнтра (2010, 2012), прэміі «Дэбют» імя Максіма Багдановіча (2017), Міжнароднага літаратурнага конкурсу «Першацёт» (2018).

У разгорнутай прадмове да анталогіі будзе раскрыты поўны спектр ідэйна-эстэтычных змен і зрухаў у беларускай паэзіі на этапе найноўшай гісторыі, выяўлена сінтэтычна-стэрэаскапічная карціна яе духоўна-мастацкіх пошукаў і здабыткаў, складаная дынаміка дзяржаўнага ўзаемадзеяння і ўзаемаабумоўленасці вядучых мастацка-стылявых плыняў, акрэслена роля і месца мастацкага слова ў грамадска-культурных працэсах сучаснай Рэспублікі Беларусь.

Аўтары праекта выказваюць шчырую ўдзячнасць Васілю Жуковічу, Міколу Праняковічу, Аляксю Разанаву, Міхасю Пазнякову, Уладзіміру Арлану, Таццяне Сівец і іншым паэтам за падтрымку нашай ініцыятывы і работы, каштоўныя парады і рэкамендацыі па сюжэтна-кампазіцыйнай парадыгме анталогіі, па яе нападуненні канкрэтнымі персаналіямі і творами, а Сяргею Чыгрыну, Алегу Мінкіну, Алясю Аркушу — яшчэ і за дапамогу ў зборы матэрыялаў.

Мікола МІКУЛІЧ
Фота даслана аўтарам

Віктар Шнін, Мікола Мятліцкі, Навум Гальпяровіч і Мікола Шабоўч на купалаўскім свяце паэзіі ў Вязынцы, 2009 г.

Ганна Новік, Бажэна Мацюк, Каця Іофе, Вольга Нікіценка і іншыя.

У анталогіі сучаснай беларускай паэзіі будуць прадстаўлены не толькі паэты, якія нарадзіліся і стала жывуць у Беларусі, але і тыя, каго жыццёвыя абставіны раскідалі літаральна па ўсім свеце. Напрыклад, Станіслаў Валодзька ўжо даўно асеў у Латвіі, а Алег Мінкін — у Літве, Ніна Аксёныч жыве і працуе ў Чэхіі, а Сяргей Кавалёў — у Польшчы.

Сярод нашых паэтаў розных узростаў і мастацка-стылявых плыняў многа яркіх, каларытных, самабытных асоб, якія актыўна і плённа самасцвярджаюцца ў розных галінах народнай гаспадаркі і чалавечай дзейнасці. Скажам, паэт, празаік і публіцыст, аўтар 12 зборнікаў вершаў на беларускай і рускай мовах Эдуард Збароўскі прысвяціў сваё жыццё медыцыне, аднаму з асноўных яе раздзелаў — кардыялогіі. Ён з адзнакай закончыў лясчэбны факультэт Мінскага дзяржаўнага медыцынскага інстытута, працаваў загадчыкам праблемнай навукова-даследчай лабараторыі кібернетычных метадаў дыягностыкі і біякіравання БДМІ, намеснікам дырэктара па навуковай працы створанага на яе базе Беларускага навукова-даследчага інстытута кардыялогіі (цяпер РНПЦ «Кардыялогія»), дырэктарам Беларускага навукова-даследчага інстытута экспертызы працаздольнасці і арганізацыі працы інвалідаў, загадчыкам кафедры сацыяльнай работы Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Доктар медыцынскіх навук, прафесар кардыялогіі, акадэмік Міжнароднай акадэміі энергаінфармацыйных навук. Выдатнік аховы здароўя СССР, вынаходца СССР, выдатнік сацыяльнай абароны Рэспублікі Беларусь. Ён — аўтар больш за 400 работ па прафілактычнай кардыялогіі,

рам у мінскім Бюро дакладнага машынабудавання, галоўным праграмістам у Белзнешэканамбанку. З 1997 г. жыве ў Канадзе, у Атаве, працуе дызайнерам праграмаўнага забеспячэння.

Паэтэса, сцэнарыст, рэжысёр Іна Снарская спачатку скончыла будаўнічы факультэт Наваполацкага політэхнічнага інстытута (цяпер Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт), затым філалагічны факультэт Палтаўскага педагагічнага інстытута (цяпер Палтаўскі нацыянальны педагагічны ўніверсітэт імя У. Г. Караленкі). Працавала інжынерам навукова-даследчай лабараторыі жалезабетонных канструкцый Палтаўскага будаўнічага інстытута (цяпер Нацыянальны ўніверсітэт «Палтаўская палітэхніка імя Ю. Кандрацюка»), намеснікам рэдактара часопіса «Бізнес-клуб» пры Палтаўскім выдавецтве «Крыніца», рэдактарам тэлебачання ў Палтаўскай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі «Лтава». Пазней кіравала сацыяльна значымі тэлевізійнымі праектамі «Землякі» («Землякі»), «Зустріч для вас» («Сустрэча для вас»), «Про Білорусь з любов’ю», («Пра Беларусь з любов’ю»), «А у нас кіно знімалі» («А ў нас кіно здымалі»), «Те, што в мені» («Тое, што ўва мне»). З’яўляецца аўтарам і рэжысёрам каля 300 перадач і дакументальных фільмаў: «Берегіна драгоманівскага роду» («Берагіна драгоманіўскага роду»), «Стежкам Лесі Украінкі» («Сцежкам Лесі Украінкі»), «Без надзі сподіватись» («Без надзеі спадзявацца») і іншых. Жыве ва Украіне, у Палтаве, піша на беларускай і ўкраінскай мовах.

Паэт, празаік, эсэіст, перакладчык Макс Шчур (нар. 1977) закончыў брэсцкую сярэднюю школу № 2 з палглыбленым вывучэннем іспанскай мовы, вучыўся на іспанскім факультэце Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта,

Разгадаць загадкі мінулага...

Дзякуючы руплівай працы гісторыка і літаратуразнаўцы Генадзя Кісялёва мы ведаем столькі новых імёнаў і цікавых фактаў, што пералічыць усё проста немагчыма. 19 сакавіка вывітнаму навукоўцу споўнілася 60 гадоў. З гэтай нагоды мы пагутарылі з яго малодшай дачкой Наталляй Шчарбакавай.

— Наталля Генадзьеўна, ваш бацька адкрыў беларускаму чытачу цэлы сусвет пачынальнікаў нацыянальнай літаратуры. Сам ён казаў, што найбольш у жыцці любіць разгадаць загадкі мінулага. Але ці дастаткова гэтага, каб стаць сапраўдным даследчыкам? Ці патрэбна штосьці яшчэ?

— Сапраўды, цяга да загадак — тое, што вылучае даследчыка сярод іншых. Але трэба яшчэ разгледзець загадку ў самых, здавалася б, звычайных, хрэстаматычных рэчах. Неабходная ў пэўнай ступені апантанасць гэтай загадкаю. І, вядома, талент, нестандартнасць мыслення, каб знайсці адказ.

— Генадзь Васільевіч нарадзіўся ў падмаскоўнай Каломне, а ў Беларусі ў юнацтве прабыў усяго некалькі гадоў. Ды менавіта тут, у віцебскай школе, яго ўпершыню захапілі паэмы «Энеіда навыварат» і «Тарас на Парнасе». Адкуль у хлопца з рускай сям’і магла з’явіцца такая неверагодная цяга да беларушчыны?

— Магчыма, тут сваю ролю адыгралі гены, бо дзед Генадзя Васільевіча (па лініі маці) усё-такі быў беларусам. А найхутчэй — бацька захапіўся, «заразіўся» беларускай нацыянальнай ідэяй падчас працы ў літоўскіх архівах, куды ён быў накіраваны пасля заканчэння Маскоўскага гісторыка-архіўнага інстытута. У Літве ён правёў амаль дваццаць гадоў. Менавіта там сутыкнуўся з дакументамі, што тычыліся паўстання 1863—1864 гадоў. І гэтая тэма стала адным з асноўных вектараў яго далейшых даследаванняў.

— Першы артыкул маладога даследчыка, што выйшаў у часопісе «Дружба народаў», прысвечаны якраз Кастусю Каліноўскаму.

— Так, тэма паўстання 1863—1864 гадоў і асоба яго кіраўніка заўсёды прыцягвалі Генадзя Васільевіча. Нездарма партрэт Кастуся Каліноўскага займаў самае пачэснае месца ў працоўным кабінце бацькі. Але я б сказала, што галоўная навуковая зацікаўленасць Кісялёва — гэта постаць самой Беларусі, зямлі з няпростым лёсам, тыя людзі, якія не далі задзьмуць агонь нацыянальнай гісторыі.

— Ці часта Генадзь Васільевіч выпраўляўся ў камандзіроўкі ў архівы іншых гарадоў? Ці дзяліўся радасцю сваіх навуковых адкрыццяў з сям’ёй?

— Нават геніі застаюцца людзьмі з уласцівымі ім рысамі характару. Генадзь Васільевіч не любіў паездкі і быў вельмі прывязаны да дому. Заўсёды засяроджаны на навуцы, ён амаль суткамі працаваў ці то ў сваім кабінце ў кватэры, ці то ў Інстытуце літаратуры, ці то ў бібліятэцы альбо архіве. Ну а калі знаходзіўся час для сям’і, стараўся крыху адпачыць ад навукі, падзяліцца душэўнай цеплынёю, даць, так бы мовіць, ментальны падмурак сваім дзецям, а потым і ўнуку.

— У бібліятэцы вашага бацькі шмат кніг, падараваных Уладзімірам Караткевічам. Партрэт Кастуся Каліноўскага таксама — з аўтографам класіка. Якія стасункі іхлучылі?

— Уладзімір Караткевіч быў адным з найбліжэйшых сяброў бацькі, яго аднадумцам і паплечнікам. Можна сказаць, іх яднала цяга да загадкі Беларусі, якую кожны вырашаў па-свойму: адзін — як мастак слова, другі — як даследчык. Дарэчы, і Караткевіч з сапраўды даследчыцкай скрупулёзнасцю ставіўся да гістарычнай фактуры ў сваіх творах. Стасункам бацькі са слынным пісьменнікам спрыяла і блізкае

— Генадзь Васільевіч усё жыццё быў вельмі талерантным чалавекам і імкнуўся ставіцца з павагай да вельмі розных меркаванняў. Але, вядома, не мог заставацца аб’яквым да дзівацкіх канцэпцый кшталту гіпотэзы згаданага Маліноўскага. Асабіста я думаю, што навуковая грамадскасць заўсёды павінна даваць адпор псеўдагісторыкам і псеўдалітаратуразнаўцам, якія, нягледзячы на відавочную няслушнасць прадуктаў іх «разумовай» дзейнасці, імкнуцца давесці свае інтэнцыі да шырокай аўдыторыі.

— На пераломе тысячагоддзяў Генадзь Васільевіч нечакана для многіх скіраваў сваю ўвагу на скарыназнаўства. Апублікаваў шэраг артыкулаў, падрыхтаваў да выдання кнігу. Прычым зрабіў гэта на прывычным для сябе найвышэйшым навуковым узроўні. Як такое сталася магчымым? Як можа даследчык сцягнуць на тры стагоддзі назад ад звыклай для сябе эпохі, у зусім іншы час, і сказаць там сваё важнае, аўтарытэтнае слова?

— Сапраўды, адразу пасля смерці Генадзя Васільевіча ў 2008 годзе мы пачалі рыхтаваць да друку пакінуты ім рукапіс кнігі «Сімваліка Скарыны: вытокі, традыцыі, інтэрпрэтацыі». Як заўсёды, напісаная ва ўласцівай аўтара белетрыстычнай манеры, праца грунтоўна раскрывае разнастайныя інтэрпрэтацыі сімвалаў беларускага першадрукара. Вядома, гэтае даследаванне было б працягнута, але дастаткова паслядоўна ў ім даказваецца геральдычная прырода сімвалічных знакаў у выданнях Скарыны. Праца пабачыла свет у 2009 годзе ў зборніку «Кніга першая... — кніга апошняя», які ўключае таксама надрукаваныя у 1963 годзе «Сейбітаў вечнага», што сталіся сапраўднай рэвалюцыяй у поглядах на паўстанне 1863—1864 гадоў. І тут трэба вярнуцца да пачатку нашай размовы. Так, тры стагоддзі аддзяляюць Скарыну ад Каліноўскага,

Генадзь Кісялёў (першы злева) сярод прадстаўнікоў творчай інтэлігенцыі, 1990-я гг.

сяброўства іх жонак — Яніны Міхайлаўны Кісялёвай і Валянціны Браніславаўны Караткевіч. Шмат гадоў Кісялёў сябраваў і са слынным нашым навукоўцам Адамам Іосіфавічам Мальдзісам.

— У спадчыне Генадзя Кісялёва больш за дзясятка арыгінальных кніг, пачынаючы ад «Сейбітаў вечнага», выданых да стагадовага юбілею паўстання 1863 года. А якая кніга была Генадзю Васільевічу асабліва дарагой?

— Кожная кніга для яго была, як дзіця, самай любімай. Асобна можна вылучыць, бадай, апошняю — «Скарынаўскую сімваліку», што пабачыла свет, на жаль, ужо пасля смерці аўтара. Некалькі апошніх гадоў бацьку цалкам захапіла кардынальна новая для яго тэма.

— У свой час Міхась Маліноўскі з Баранавічаў выдаў кніжку пра Паўлюка Багрыма, дзе безапеляцыйна сцвярджаў, нібыта юнак з Крошына не пісаў слаўтага верша «Зайграй, зайграй, хлопца малы», і запатрабаваў выключыць паэта са школьнай праграмы. Справа зайшла так далёка, што Генадзю Васільевічу давалося рабіць навуковую экспертызу і даводзіць няслушнасць меркаванняў Маліноўскага. Як ставіўся ваш бацька да такіх «развянчальнікаў міфаў»? Як да іх ставіцеся асабіста вы?

Урублеўскага, Дуніна-Марцінкевіча ды Багушэвіча. Але іх яднае постаць Беларусі, яе загадка — галоўная таямніца, што імкнуўся спасцігнуць навукоўца Кісялёў.

— Адносна нядаўна ў серыі «Беларускі кнігазбор» выйшаў дыктоўны том выбранага Генадзя Кісялёва Здаецца, гэта апошняе на сёння выданне навуковай спадчыны вашага бацькі. Як і дзякуючы чаму гэтая кніга з’явілася? Як фарміраваўся яе змест?

— Так, сапраўды, «Выбранае», надрукаванае ў 2016 годзе ў серыі «Беларускі кнігазбор», — апошняе выданне твораў бацькі. Ініцыятарам выпуску зборніка выступіў Кастусь Цвірка, галоўны рэдактар «БК». Укладаннем жа і каментаваннем заняліся Лія Кісялёва (старэйшая дачка Генадзя Васільевіча) і Вячаслаў Чамярыцкі, які шмат гадоў быў калегам бацькі па Інстытуце літаратуры НАНБ. У самавіты том увайшлі найбольш значныя творы з навуковай спадчыны Кісялёва.

— Ці плануеце з нагоды 90-годдзя ад дня нараджэння Генадзя Васільевіча новыя выданні?

— Наколькі мне вядома, сёлета не плануецца выпуск чарговага зборніка. Але не юбілеям аўтара адмерваецца актуальнасць тых ці іншых публікацый. Упэўнена, што перавыданні твораў бацькі яшчэ неаднойчы парадуюць чытача.

Гутарыў Зміцер КУЗМЕНКА

Дарчы надпіс, эпохі дакумент

Паводле азначэння Вячаслава Рагойшы, дарчы надпіс — від мініяцюры «на выпадак». Для пісьменніка такім выпадкам перадусім становіцца выданне ўласнай кнігі, якую ён презентуе пэўнай асобе. Не менш запатрабаваны гэты жанр і пры неабходнасці ўручыць падарунак, у тым ліку фотаздымак, малюнак, паробку.

Партрэт Кастуся Каліноўскага (мастак П. Сергіевіч).

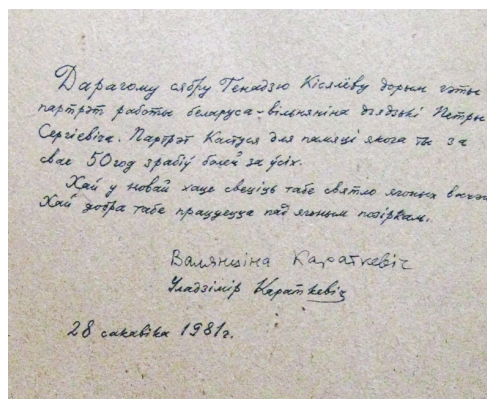
малюнкаў, сімвалаў ці без іх. Зразумела, большая колькасць дарчых надпісаў мае трафарэтны, набліжаны да афіцыйнага стыль, але і ў гэтым разе яны падказваюць даследчыку факты, звязаныя з месцам і часам,

што вельмі істотна для складання летапісу жыцця і творчасці пісьменніка.

Змешчаны ў гэтым нумары дарчы надпіс Генадзю Кісялёву — яскравае пацвярджэнне неабходнасці збірання і вывучэння такіх «мініяцюр». У выдавецтве «Мастацкая літаратура» працягваецца выданне Збору твораў У. Караткевіча (у 25 т.). У 23-м томе якраз і будучы змешчаны дарчы надпісы. На сёння сабраны матэрыялы з прысвячэннямі родным, некаторым сябрам і знаёмым. Але гэта — толькі невялікая частка падрыхтоўчай працы, бо У. Караткевіч пакінуў тысячы дарчых надпісаў, і сабраць іх усё маларэальна (гэта праца на пакаленні). Зірніце на два надпісы — сястры Наталлі Кучкоўскай на першым выданні рамана «Хрыстос прыямліўся ў Гародні: Евангелле ад Іуды» (Мінск,

1972) і Рыгору Барадуліну на кнізе «3 вякоў мінулых» (1978) — ці ж гэта не варта захавання:

«Наталцы — ад брата,
Кнігу — пачатуле
У снежным Шаголе,
Дзе была мне — Воля.
Уладзімір
26 снежня 72».

Дарчы надпіс Караткевічаў на адвароце партрэта Кастуся Каліноўскага.

«Слаўтаму другу майму, генію не толькі «вякоў мінулых», але і «вякоў будучых» (асабліва) — ад барзапісца таго, што мінула — Ул. Караткевіча. 4 жніўня 79 г.».

Ёсць спадзяванне, што адгукнуцца тыя, у каго ў асабістых бібліятэках захоўваюцца кнігі з такімі надпісамі. Як укладальнік 23-га тома прашу паспрыяць таму, каб яны былі абнародаваны: дасылаць іце сканаваную або якасна сфатаграфаваную старонку з надпісам, пазначайце звесткі пра кнігу і абставіны яе ўручэння (калі такая інфармацыя ёсць) на адрас, адмыслова створаны для гэтага: darnadpisy@yandex.ru.

Зробім агульную справу для захавання спадчыны Уладзіміра Караткевіча!

Пятро ЖАЎНЯРОВІЧ
Фота на паласе з уласнага архіва сям’і Г. В. Кісялёва

Гульня злоўленых слоў

Летась выйшаў першы паэтычны зборнік Маргарыты Аляшкевіч «Слоўныя ловы». «У яго ўвайшлі вершы розных гадоў, як апранутыя ў паліто класічнай паэтычнай формы, так і вольныя ад гэтых умоўнасцей. Уважлівы чытач даведаецца, чым паэтка падобная да каровы і чым да Рапунцэль, што носіць у роце цішыня і што агульнага паміж каханнем і баабабам. Чытач няўважлівы проста парадзецца, што кніга такая маленькая», — паведамляецца ў анатацыі. Заінтрыгавала? Безумоўна.

скрозь мяса валокны падслуханых думак», «выйсці са скуры чужых, падчытаных слоў», «здаць шкілет сэнсу ў музеі акамянеласцяў», «збіваць слоўнае малако ў сытнае вершаванае масла» і інш. А лейтматыў творчасці паэтки вызначаецца наступнымі словамі:

*цяпер не дарэмна, магчыма,
іду і гучыць маё муу
бо я ведаю, што нясу і каму*

М. Аляшкевіч тонка і трапна падабрала назву для свайго зборніка — «Слоўныя ловы». Яна сапраўды ўмелы лавец: быццам сачком налавіла слоў, яркіх, рознакаляровых, апранула іх ва ўласна створаную вопратку, аздобіла «карункі з паўтораў», «гузікамі гукапісу», і атрымалася цудоўнае палатно з «дызайнерскіх» вершаў, наватарскіх і глыбокіх. Аўтар наўмысна амаль не выкарыстоўвае знакі прыпынку. Напэўна, каб чытач сам расставіў акцэнт.

Маргарыта Аляшкевіч — свабодная ад рыфмы, законаў сілабікі. І вершы яе такія ж: свабодныя, словы рыфмуюцца, не падпарадкоўваючыся пэўным законам, а проста таму, што так атрымалася ў ходзе «гульні». На старонках кнігі вершы таксама размешчаны свабодна: некаторыя гарызантальна, некаторыя

вертыкальна — быццам ім не хапае месца, як і палёту думак, падчас працы-танья.

Аўтар няспынна здзіўляе вобразамі, якія стварае дзякуючы розным фігурам маўлення. Сярод іх — яркія ўвасабленні («выходзяць сны з сваёй нары», «цягнік пазяхнуў агнём твараў»), параўнанні («крадзецца да канапы белы кот (снег)», «дзе сонца звісае над небам выпелай чэры»), маляўнічыя эпітэты («ветрык слюдавы») і метафары («гузікі журавінаў»). Асаблівую ўвагу прыцягваюць узыходзячыя градацыйныя ланцужкі і ланцужкі сінонімаў, што скаланаюць як удары ў бубен: «выказаць выхапіць высветліць вымкнуць», «расчуліць, распець, расплакаць». Паўсюдна ў вершах сустракаецца алюзія, таму паэзія М. Аляшкевіч — для падрыхтаванага чытача, якому не трэба тлумачыць многія рэчы.

Асаблівы эффект ад працытанна вершаў дасягаецца дзякуючы ўдаламу гукапісу. Так, напрыклад, у вершы «Вандроўная» аўтар выкарыстоўвае гучную алітэрацыю (паўтор шыпячых), якая «выбухова» дзейнічае на чытача:

*Так абрыдлі бяссільныя капяжы,
хоць бяжы і багаж пакідай на мяжы,
і на жоўтым аўтобусе ў тым кірунку...*

У гэтым наватарства М. Аляшкевіч — у вышуканых фігурах маўлення. Самы банальны ў плане мастацкіх сродкаў на фоне іншых вершаў паэтки, — напэўна, верш «Старая гісторыя». У ім сустракаюцца больш-менш знаёмыя для інтымнай лірыкі спалучэнні слоў: «ты абарваў мае крылы», «ільдзінкай у сэрцы «не»», «ты — мае ногі» і інш. Аднак слова «банальны» знікае на фоне верша «Баабаб», дзе аўтар параўноўвае каханне з баабабам. Так, дарэчы, называецца другі раздзел зборніка, у якім сабраны творы пра каханне. У вершы «На краі свету» паэтка параўноўвае каханага з месяцам:

*Свет апантаны церухой,
а я на краі свету
жыву ў вежы, пад страхой,
і муж мой ветах.*

Вобраз вежы ў вершах Маргарыты Аляшкевіч сустракаецца даволі часта. Здаецца, нездарма. Таму што творчасць паэтки можна параўнаць з вежай, якая вылучаецца ў паэтычным асяроддзі сваім асаблівым «дызайнам». Праз «злоўленныя» словы М. Аляшкевіч ёсць шанас адчуць смакі, пахі, іншую грані рэальнасці, дзе вяселька гушкае цябе на сваіх рагах, дзе намазваеш на хлеб густы вечер. А якія вобразы стварае аўтар пры апісанні прыродных з'яў! Напрыклад, у вершы «Лета» дзякуючы выкарыстаным вобразам ствараецца настрой лёгкасці, летуценнасці:

*Вільготным ротам лес цалуе хмару —
яна, бязвольная, дрыжыць над ім;
няе ад шчасця ля ішчакі камарык,
між крыльцаў танчыць ветрык слюдавы.*

Вершы Маргарыты Аляшкевіч — на падумаць, паразважаць, адкрыць для сябе сэнс, закладзены аўтарам, а магчыма, адшукаць іншы. Смак паэзіі М. Аляшкевіч у тым, каб з кожным працытаннем старанна зняць з верша ўсе абалонкі і дабрацца нарэшце да каштоўнага зярнятка — яго вялікасці сэнсу. І з кожным новым працытаннем адкрываецца новы сэнс і складаецца поўны пазл. Нездарма першы раздзел зборніка называецца «Гульня».

Паэзія М. Аляшкевіч — гэта свежая сцэжка ў сучаснай беларускай літаратуры. Творы паэтки шакуюць, здзіўляюць, уражваюць і ўлюбляюць у сябе спецыфікай сінтаксічных канструкцый і пышной выразнасцю слоў. «Слоўныя ловы» накіраваны на тое, каб чытач сам адшукаў сэнс вершаў, а не ўзяў яго з паверхні, знайшоў і ператварыў у каштоўнасць. У гэтым і ёсць цікавасць і арыгінальнасць творчасці Маргарыты Аляшкевіч.

Дзіяна КАЗІМІРЧЫК

Пра што распавядуць Балканы?

Не так даўно ў выдавецтве «Логвінаў» пачыла свет новай кніга «Англіскі сусед». Твор балгарскага пісьменніка Міхаіла Вешыма перастварыла па-беларуску Таццяна Анікеенка.

У цэнтры расповеду — англічанін Джон, які набывае маёмасць у балгарскай вёсцы. Як толькі наіўны Джон трапляе ў незнаёмае для яго асяроддзе, новыя суседзі тут жа спрабуюць выкарыстаць замежніка ва ўласных і амаль заўсёды карыслівых мэтах. Жыхары вёскі атрымаліся тыповымі, прадказальнымі. У нейкім сэнсе гэта нават псуе твор, бо амаль заўсёды ведаеш, як павядзе сябе той ці іншы герой. Напрыклад, маладая жанчына Глорыя. Яна працуе ў бары «Лондан», пакуль яе муж падарожнічае па Еўропе. Глорыя лічыцца галоўнай прыгажуняй у вёсцы, і калі муж у ад'ездзе, яна бавіць час з пастаяннымі наведвальнікам бара. Або Скін — малады нацыяналіст, які лічыць, што Балгарыя толькі для балгар, а ўвесь астатні час ці п'е, ці забаўляецца з Глорыяй. Мабыць, за стэрэатыпнасцю характараў і нейкай кардоннасцю

персанажаў схавалася жаданне аўтара вымяець недахопы грамадства. Але зроблена гэта грубавата, быццам штучна.

Увогуле, «Англіскі сусед» — лёгкае чытво, дзе пануе «камедыя палажэнняў»: той выпадак, калі ўсё мяняецца месцамі. Культурна і менталітэт Заходняй Еўропы аказваюцца ў маргінальным становішчы, а балканскі лад жыцця, наадварот, паўстае калі не галоўным, то правільным і быццам больш набліжаным да рэальнага жыцця. Насамрэч, калі разглядаць кнігу з гэтага боку, яна падаецца больш канцэптуальнай. Асабліва калі дыскусія развіваецца ў напрамку дэкаланізацыі і дэцэнтралізацыі мастацтва.

Да гэтага часу мастацтва Балкан займаецца тым, што асэнсоўвае перыяд, калі перастала існаваць Югаславія і пачаліся войны. Кожная з тых краін мае ўласны погляд на сітуацыю. І вось менавіта праз мастацтва адбываецца перажыванне нацыянальнай траўмы. Самы відэавочны прыклад — фільмы Эміра Кустурыцы. Рэжысёр выкарыстоўвае кінематограф у якасці мовы, праз якую кажа пра свой асабісты боль і боль свайго народа.

Відавочна, што ў «Англіскім суседзе» тэма нацыянальнай траўмы не ўзведзена ў абсалют, але ёсць некаторыя «маркеры». Ці то асоба неанацыста Скіна або проціпастаўленне «мы — яны», то-бок маленькая, нікому не патрэбная вёска недзе ў Балгарыі і сытая, багатая Еўропа.

«— Спідар Шчарбатаў, за мяне ты старэйшы, але ў інвестыцыях нічога не разумееш! Англічанін — мой самы важны інвестар!»

— І вось так па ўсёй краіне! — разлаваўся палкоўнік. — Давайце перадама ў ўсю замежнікам! А мы, балгары, станем іх прыгоннымі! Заўтра ён нас заняволіць! — ён дыхаў цяжка, нібы задыхаючыся пад замежным прыгнётам.

<...>
Шчарбатаў адпіў вады, глыбока ўздыхнуў і сказаў ужо больш коротка:

— Гэты брытанец мне не падабаецца! Паглядзі на яго вушы — аблавухі, як і іх прынец! На нас брытанцы заўжды глядзелі як на людзей другога гатунку... Сэксанд-хэнд. Ты ж ведаеш, як нас пакрыўдзіў Чэрчыль! Маўляў, балгары віншуюць адно аднаго з лязняй, калі ў іх нарэшце атрымліваецца памыцца».

Мяркую, што беларускім чытачам кніга будзе зразумелай і блізкай. Дваякае стаўленне жыхароў вёскі да Джона як прадстаўніка ўсяго англійскага народу адлюстроўвае рэчаіснасць. То-бок зносіны, якія склаліся паміж Усходняй і Заходняй Еўропай. З аданаго боку, гэта і піетэт падначаленага перад кіраўніком, і стэрэатыпныя ўяўленні аб дабрабыце. А з іншага — злая іронія,

упэўненасць у тым, што краіны Захаду вінаваты ва ўсіх праблемах і таму менавіта яны павінны іх вырашаць.

Рэальнасць у кнізе апісваецца праз гумар і іронію, і часам здаецца, што гэта псіхалагічная абарона аўтара. Ён жартуе з прадстаўнікоў улады, з простых жыхароў, з сістэмы таму, што ставіцца да ўсяго гэтага сур'эзна ўжо немагчыма.

«Старшыня сеў за стол і прыняў начальніцкую позу:

— Мара, ты па якім пытанні? Толькі зараз жанчына згадала, што прыйшла на грамадскай справе:

— Пытанне ў мяне такое: цяпер, калі я мяту двор, у які кантэйнер мне выкідаць смецце? Іх жа цяпер тры.

— Напісана ж на іх! Папера, шкло, метал... Чытаеш і выкідаеш! А раней ты куды смецце выкідала?

— У раку, як і ўсе...»
Менавіта «дваістасць» кнігі, яе здольнасць за прастаю і нават нейкай трывіяльнасцю схваць сацыяльныя і палітычныя праблемы, робіць «Англіскага суседа» цікавым, вартым чытання творам.

Арына КАРПОВІЧ

New Game+, альбо Альтэрнатыўнае беларускае

Дзякуючы неверагоднай кампактнасці каталога беларускай паэзіі большасць сённяшніх паэтычных персаналій можна вельмі лёгка раскласці па генеалагічныя схемы: дзесьці надзвычайна вірлівая лёгкія Барадуліна, недзе грыміць разняволеная хада Жадана, у глыбокім андэграўндзе пачынае прарастваць насенне ф-пісьма. Калі задацца сур'ёзнай мэтай, я ўпэўнены, можна скласці няхітры курс сучаснай беларускай паэзіі, у якім не толькі будуць згаданы галоўныя два-тры дзясяткі імёнаў, але і гэтак жа проста раскрэсліцца неабходныя міжстылістычныя сувязі, а сама белпаэзія зможа набыць статус завершанасці і ўпісанасці ў сусветны кантэкст нават у вачах не самага зацікаўленага літаратурай чалавека. Але з часам пачынаеш адчуваць сябе чалавекам, які «прайшоў гульні» белпаэзіі, а «эндгейм» (гульнівы, факультатыўнага кшталту, працэс пасля выканання асноўных задач) ці то вельмі бедны, ці наогул пусты.

Таму ў пэўны момант важнай часткай гульніваго (хаця напачатку — паз-агульніваго) працэсу робіцца чаканне новага кантэнту: не тэкстаў, але паўна-вартасных аўтараў, са сваімі бэкграўндамі, тэмамі, мовамі і оптыкамі. На жаль, нярэдка ў выпадку вартых дэбютаў даводзіцца бачыць не імгненныя геніяў з вершамі, напісанымі цягам года, а пераспелых і ў нечым змучаных прафесіяналаў, якія зрываюцца з галіны шматгадовай непачатасці ў глебу ўласнай кнігі ад невыноснага, амаль фізічнага грузу недарэалізаванасці назапашанага пісьменніцкага вопыту. Такая трагікамедыя ў пэўнай ступені адбылася, напрыклад, з Міхалам Бараноўскім, які дэ-факта працуе з паэтычнымі тэкстамі вельмі даўно, але дэ-юрэ, па друкарскім рахунку, у свае 30 з нечым пераўтвараецца ў «маладога паэта». Аўтар, чья кніга стала падставой для гэтых роздумаў, звязаны з Бараноўскім не толькі сваім трагікамічным дэбютанцтвам, але і нечым нашмат болей карысным для фарміравання беларускага літпрацэсу. Спрэчны тэзіс № 1: гэты аўтар складае разам з Бараноўскім першую ў белпаэзіі дыхатамію з часоў Рыжкова-Лянкевіча. Спрэчны тэзіс № 2 (паглыблены і гучны): сутнасць гэтай дыхатаміі тлумачыцца тым, як цягам гэтага тэксту Павел Дарохін са сваім сёлетнім «Дэкодэрам Цішыні» будзе спрачацца са сваім візаві за званне сучаснага нацыянальнага паэта Беларусі.

«кожны бязбожны дзень»

Каб яшчэ трохі прагрэць глебу для свайго моцназаяўнага апылення, спачатку распавяду, чаму Павел Дарохін — гэта паэт ад і для народа. Існуе пэўная кагорта аўтараў з вершамі, напоўненымі метафізічнай экзальтаванасцю, чый творчы метады — бясконца вакабулярная рулетка, у межах якой мастацкая ўдача — адчувальна вычарпальны рэсурс. Слоў кшталту «свабода», «каханне», «розум» і падобных не так многа, як можа падацца, таму сутнасць паэзіі, якая будзецца на такіх словах, заключаецца ў рэкамбінацыі звычайных спалучэнняў з надзейяй на нязвычайны вынік. Гісторыя Маякоўскага пра невялікі (у параўнанні з сабой) працэнт рэзультатыўнай якасці вершаў Блока (якія невыпадкова складаліся з цыклаў), але і поўную непаўторнасць гэтых крупінак — гэта гісторыя пра тую самую слоўнікавую рулетку. І ў гэтым сэнсе Дарохін хутчэй паўстае Маякоўскім, чым Блокам, бо сучаснасць яго рэальнасці вымяраецца прадметна-моўнай актуальнасцю. Калі Маякоўскі піша пра каханне, звышактуальнасць яго эпохі настолькі зашкальвае, што ён вымушаны пасылацца на іншы свой верш, каб данесці думку як мага больш кампактна і дакладна. Калі Дарохін уздымае сучасныя праблемы, ў вершах з'яўляюцца абрэвіятуры ЛЭП і ПЭТ, мерчэндайз, данаты і пазбаўленыя ім'яўласнасці цынкавыя хлопчыкі. У некаторай ступені Паўла нават цягне назваць урбаністам за пейзажы

панэлек і супермаркету, за інтэрнэт-быт і «мільёны вокнаў». Але рожкі ды ножкі «нармальнага» сусвету ў вобразных дэталях хаваюць д'ябла, бо значная колькасць твораў кнігі нагадвае пэўны тып карцінак з інтэрнэту, якія тым больш палюхаюць, чым больш у іх углядаешся. У найлепшым выпадку чалавеча-гарадское застаецца толькі прыглушаным фонам і рамкай для асноўных мысленчавых дзеянняў, у «найгоршым» жа — быццам венерына мухалоўка, звыклыя словы паступова выяўляюць сваю драпежную поп-артавую сутнасць.

«квяцістыя цацкі зруйнуюць шэрасць»

І як тут абысціся без таго, каб следам за сённяшнімі традыцыяналістамі не абвінаваціць ва ўсіх мастацкіх грахах стары-добры постмадэрнізм. Не зразумела — постмадэрнізм! Гульні дзеля гульні — постмадэрнізм! Знікаюць рыфмы — постмадэрнізм! Калі аднойчы сабраць найлепшае з усяго таго, што называлі постмадэрнізмам, атрыманых тэкстаў хапіла б на некалькіх Андрэю Адамовічаў. А далей — нечаканыя спрэчны тэзіс № 3: Бум-Бам-Літ і Андрэй Хадановіч — фэйкавы постмадэрнізм, чый пост-ны базіс не болей за іранічнае бразганне трох мадэрнісцкіх акордаў. Калі жывеш у эпоху постмадэрнасці, кожная прэ-тэнзія на -ізм патрабуе заканамернага скептычнага аднаўлення статусу. А вось дарохінскі постмадэрнізм сваёй легітымацыі заслугоўвае: тут табе і іронія, і гульні дзеля гульні, і гэтак далей. Але галоўнае, каменне, тут перыядычная сінтаксічная (нават думкавая) раздробленасць, якая быццам бы зрошчвае вершы ў суцэльныя слупы. Цікава тое, што гэта не паўна-вартасная плынь свядомасці, а структура, якая захоўвае сваю вертыкальнасць, тобок пачуццё патоканасці ўнікае менавіта на стыках паміж радкамі, хаця цягам радка логіка фразы захоўваецца. І такі вольны ментал дызордар, які час ад часу можна метафарычна звязаць то з радкамі пошукавых сістэм, то з шызоідным дзённікам, запоўненым адразу з усіх канцоў, — гэта і ёсць галоўная прыкмета сучаснай постмадэрнасці. З'ява, якая, здавалася б, павінна быць даволі дэпрэсіўнай і летальнай, праз наступную асаблівасць ухітраецца запоўніць пустату ноткамі нечаканай вітальнасці.

«між акуларамі й калейдаскопам»

І калі паглыбляцца ў спецыфіку структурна-сэнсавых шкільетаў твораў Паўла, можна адзначыць наступную заканамернасць: алагічнасць пэўных міжрадковых пераходаў мае, зноў жа, не абсалютны характар, а ўмераны прасторава-вобразны. Рэзкае пераключэнне паміж гэтымі элементамі тэксту

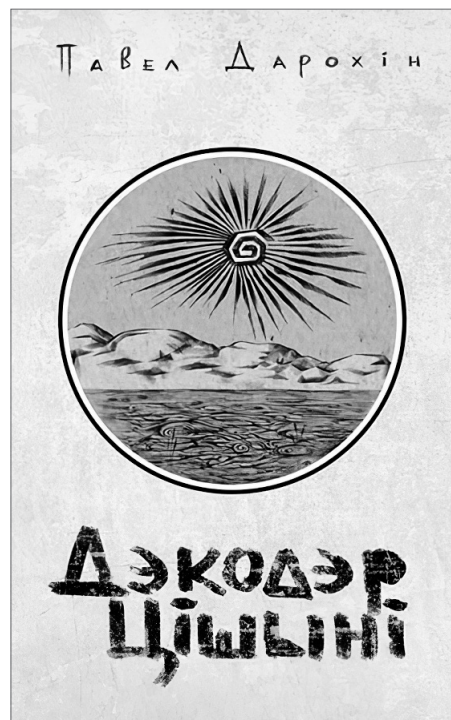
празрыста намякае на логіку сну, калажны мантаж якога якраз і накіраваны на суіснаванне тых суб'ектаў памяці, якія ў рэальнасці не суіснавалі, і на бяшоўныя склейкі розных жыццёвых лакацый. Праз мяльком згаданую раней поп-артавасць ад канкрэтнай логікі сну непазбежна даводзіцца прыходзіць да з'явы сюррэалізму і адсюль — задацца пытаннем: наколькі тое, што адбываецца ў тэкстах Паўла Дарохіна, можна суаднесці з сюррэалізмам? Хаця, калі дакладна, можна акрэсліць умоўную храналагічна-спадчынную кривую, якая будзе складацца з: прычынова авангарднага і шматграннага сюррэалізму; позняга сюррэалізму, які з абсалютнай стыхійнасцю вырадзіўся да прадуманай стыхійнасці; поп-арту, які прадуманую стыхійнасць замяніў канцэптуалізацыяй і зрабіў яе ключавым прыёмам; масюррэалізму, па даданым корані якога зразумела, што масавасць

апошняга з гуртоў Уладзя Лянкевіча Павел ведае меру ўжывання беларускіх культурных кодаў. А тонкае пачуццё рэфрэну і афарыстычнай выбудовы фразы дапамагае Дарохіну ў некаторых момантах быць нават лепшым за звышрацыянальнага Хадановіча гумарыстам, бо з улікам сюррэалістычнасці (нават абсурднасці) і за кошт фактара нечаканасці дасягаецца ўзровень прагрэсіўнай у сучасным гумары механікі мемаў. Увогуле тое, як у тэкстах кнігі падаецца беларуская рэчаіснасць, у нечым пачынае нагадваць нават ужо не пост-, а метамадэрнісцкія практыкі, а канкрэтна метаіронію: калі стапаныя іранічныя фармулёўкі знаходзяцца ў дастатковым расфокусе, каб «злы» шкільет навава абрастаў мясам цеплыні, пяшчоты і замілавання. Такая этыка-эстэтычная дваістасць (і ў некаторай ступені — адначасова амбівалентная безвектарнасць), дарэчы, вельмі добра накладваецца на загадкавы і супярэчлівы аграрна-індустрыяльны характар самой краіны. Увогуле, дваістасць — гэта ўжо даўно нешта кшталту нашага вымушанага культурнага кода. І важнае асэнсаванне, якое прыносіць Павел сваімі вершамі да сталых кодаў беларускасці, — адсутнасць крыўды. Надыходзіць час памяці працаваць не па законах гвалтоўнай афіцыйнасці, а па натуральных законах любой мовы, чые этымалагічныя нюансы — справа прафесіяналаў, а не большасці, схільнай да немагавана-дэпрэсіўнай рэфлексіі. І гэты подых новай беларускай свядомасці падводзіць, нарэшце, да галоўнага выніку.

«дыяніс перамога феба»

Па ўсёй беларускай літаратуры вые-блукі прывід-архетып Хітрага мужыка. Ці, калі спрашчаць да агульнавядомых міжмоўных культурных універсалаў, — архетып Трыкстэра. Але хітрасць хітрасці не роўная, і таму фактар мужыцкасці ніякім чынам не павінен знікаць з радараў. Апошнія некалькі дзясяткаў гадоў калі і адзначаліся інкарнацыямі архетыпічнага беларуса, інкарнацыі гэтыя былі з заўважнай зорачкай уверсе. Постмадэрнісцкі злы іранізм праграмаваў элітарныя варыяцыі хітрасці, якія ў выніку прыводзілі ў літаратуру гулівых «паноў»-даўншыфцераў ці простых людзей, якія спачатку апрачаюцца ў паноў, а потым ужо пад гэтымі аватарамі даўншыфцяць. Жангліраванне рознымі ступенямі агульнай штучнасці. З іншага боку ў свой час падышоў да праблемы Міхал Бараноўскі: замест гульні ў мужыцкасцю ён шчыра абраў умоўную «панскую» лінію, у межах якой не саманазываецца мужыком, але, як і сто гадоў таму, спрабуе стварыць яго ў сучаснасці. Пераходзіць з класавай мовы на звычайную — стварыць партрэт звычайнага беларуса, у нечым некантралявана ідэалістычны (спецыфіка неатаясамленасці). Паўлу Дарохіну ў сваю чаргу нарэшце ўдаецца намацаць першыя рысы сучаснага беларуса знутры, з самага сябе. Згодна з Дарохіным, Хітры мужык (Сучасны беларус) новай фармацыі — гэта чалавек, які гарманічна існуе ў стане дваістасці, не крыўдуе на мінулае, прымае навакольны свет за апырэнае царства «абсурду з чалавечым тварам» і, што самае галоўнае, не баіцца ў сваёй хітрамудрай гульні ставіць на кон не ліраіранічны канструкт, а ўласнае цела. Тут і бярэ свой пачатак наша новая гульня.

Ігнат РАМАНАЎ

з сарамлівага статусу прыёму перацякла ў статус прасторы выказвання. І як жа ў гэтую кривую ўпісаны творы Паўла? Найбольш адэкватна будзе размясціць іх недзе паралельна масюррэалізму, бо яны яўна бяруць пачатак у кліпавасці пэўных прац поп-арту, але, у адрозненне ад м.с., які працягвае выключна сюррэалістычную лінію, гэтыя вершы знаходзяцца пад яўным уплывам постмадэрнісцкай оптыкі. Такое ваганне паміж постмадэрнісцкім і сюррэалістычным рэгістрамі пры выкананні пэўных умоў дазваляе перайсці ў стан ненаркатычнай «змененай свядомасці». Ёсць толькі адна істотная перашкода: відаць, што рэцэпт «пераходу» — гэта не ўніверсальны план дзеянняў, а цэлкам прадукт свядомасці Паўла, нейкая асабістая каляблялагічная (ці калягетэтычная) эсэнцыя, для якой няма абходных шляхоў. І гэта значыць, што, каб прэтэндаваць на поўнае разуменне і «пераход», трэба быць адкрытым да таго, каб дазволіць сабе стаць Паўлам (ці ўжо напачатку быць ім).

«ай-ці на калгасных палетках»

Не магістральнай, але заўважнай лініяй у творах Дарохіна праходзіць беларускасць. У адрозненне ад кулямётна-глухой тапанімічнай немачы тэкстаў

Галасы зямлі і неба,

Чым з'яўляецца паэзія? Ці не спробай наблізіцца да асэнсавання таго, што асэнсаванню і логіцы непадудна і што нельга пралічыць наперад? Як выказваюць няўнае, даступнае ўспрымання толькі звышадчувальнай душы, паэты з розных куткоў Беларусі і свету? Прапануем пашукаць адказы ў падборцы вершаў айчынных і замежных творцаў, падрыхтаванай да Сусветнага дня паэзіі.

Леў ПАРЭМСКІ

Ціха. Ранак. Ад туману
Бела ўсё кругом.
Куст над возерам заспаным
Не ўзмахне крылом.

І хвастом не ўдарыць рыба,
І маўчыць чарот...
І ляжыць туману глыба
На люстэрку вод.

І дуброва чорнай зданню
Бачыцца здаля...
Раствараюцца ў тумане
Сум, туга мая.

Вясна аднойчы затуманіць,
Пачне паціху плаваць снег,
І булькаўкі пасыпле ранне,
Ледзь сонца выгляне са стрэх.

І громам загрыміць па рэках,
Людзей палохаючы, лёд...
І будзе радасць чалавеку —
Цяпла вясенняга прыход.

Дзмітрый БРЭШЧАНКА

Пан Змрок

Ці ён падае з нябёсаў, ці спускаецца з гор
Ці ўздываецца з глыбіняў самых
чорных азёр
Ці яго уносіць вецер разам з пылам дарог
Я не ведаю адкуль да нас прыходзіць
пан Змрок

Ён ляціць над наваколлем у абліччы савы
Абуджае мае мрой — я, здаецца, жывы
Ён ніколі не спыняе свой адвечны палёт
Ён паволі адчыняе ў інішасвет пераход

У яго на шэрых крылах першых зор
прамяні
Яго позірк мае сілу раствараць камяні
Я вітаю пана Змрока запаленнем святла
Я кідаю свае справы, я стаю ля акна

Ён мне кажа: чалавеча,
паглядзі ў вышыню
Колькі зорак там штовечар пачынае
гульнію
Свет вялікі і бясконцы існуе над зямлёй
Яго ўдзень хавае Сонца дзеля славы сваёй

Сонца цісне цябе тлумам мітуслівага дня
Не дае узняцца думам, гіне воля твая
На вачах тваіх заслона велізарнай хлусні
У ганебных забабонах марна цягнуцца дні

Я адкрыю табе скарбы,
пакажу прыгажосць
Будзеш ведаць таямніцы гэтак як яно
ёсць
Галасы зямлі і неба, рухі розных стыхій
Старажытныя напевы, у наветры іляхі.

Ноч пануе над сусветам, я заснуць не магу
Вые вецер інішасвету, я кудысьці бягу
Ці то падаю ў прасторы,
ці без мэты лячу
Я пазбаўлены апоры, я спакою хачу

У вялікія хістанні ты прывёў мяне, Змрок
Сапраўды, ты адчыняеш мой слых
і мой зрок
І хаця мне надта цесна, адкажу табе:
«Не!»
Ад таго што Сонца грэе
ды і корміць мяне.

Ён вяртаецца на золку з неведомых краёў
Прабывае шэрым воўкам на абшарах

Насланне, прывіды, здані,
палёў
ўсё знікае як дым
Толькі чую: «Сонца ўстане, ты зноў
будзеш сляпым».

Надзея ПАРЧУК

Белы ранак

Які спакой! І ўжо не спіш...
Зноў ранак белы ўліўся ў хату,
І ты, няўбачаны, стаіш,
Анёл-ахоўнік мой крылаты.

Цябе заўважыць нельга мне,
Але прысутнасць адчуваю.
Ты — Божых высяў пасланец,
Які мяне аберагае.

Ты ад мяне не адлятай —
Ні ўдзень, ні ў сонны позні вечар,
Святлыя крылы расхінай,
Ратуй ад крыўды чалавечай.

Іван КАПЫЛОВІЧ

Пасею жыта клін
І не пакіну поле.
Кліч палявых сцяжын
І клопатам і болам.

Я з полем павяду
Суладную размову.
У спеху дзён знайду
Сэнс слоў невыпадкавых.

У іх любоў, хвала
Таму, што прад вачыма.
Бацькоўская зямля
Мой кволы дух лячыла.

Яна спрадвек са мной:
Яна — наканаванне,
Мой роздум, неспакой
Парою спавядання.

Маюся на зары,
Каб важкі выснеў колас,
Каб я не знаў пары,
Дзе падае сум голас.

Куды ж усё падзелася, сшыло?
Хто вінаваты ў гэтым, адкажыце?
Няма адказу... Толькі за сялом
Надзеяй свеціць васілёк у жыце.

Антон ЯНКОЎСКИ

Святло

Калі прыходзіць ноч
і цемра спакушае —
сумленнем,
думкамі,
каханнем, —
унутры сябе
святло я нараджаю.

Хай ноч злуецца,
вершнікаў зывае —
дам бой,
бо веру,
адчуваю —
святло
заўжды перамагае.

Ноч, навальніца, страх,
ідзе змаганне —
перамагу альбо сканую —
за край,
за мову,
за сьноў —
святло мяне абрала.

Мікалай МІНЧАНКА

Як і ў дні маладосці, —
Няхай снег і мароз. —
Завітаю я ў госці
Да знаёмых бяроз.
У час ранні ці позні
Будзе добры настрой:
Павітаюся з кожнай,
Нібы з роднай сястрой.
Пагляджу на дарогу,
Што да дому вяла.
І адчую трывогу,
Бо не стала сяла.
І аддам я пагляду
Ўсе мясіны, дзе рос.
Пакланюся я саду
І пайду да бяроз.
Можа, я вінаваты,
Што жыву ў час такі:
Зніклі сельскія хаты,
Я цяпер гарадскі.

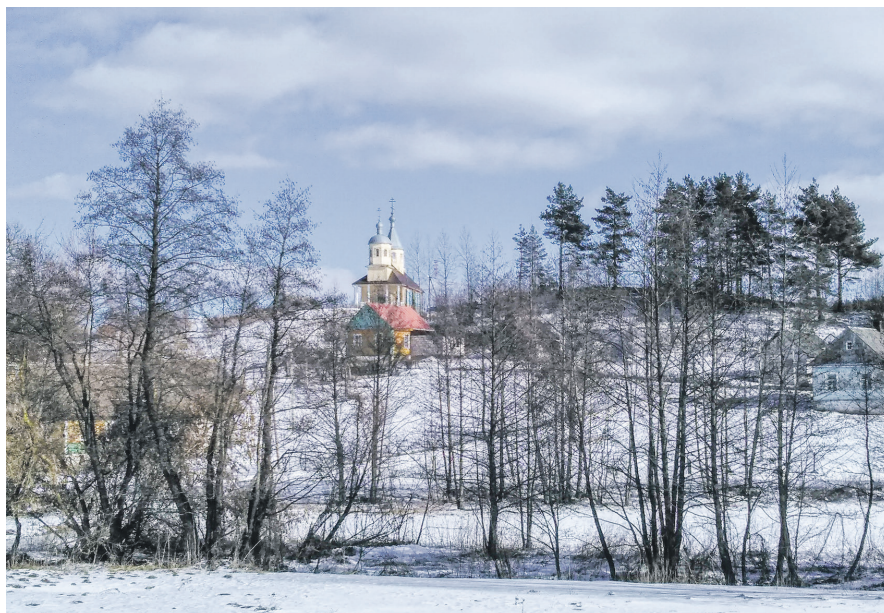
Наталля ХАРОШКА

Вочы заплюшчыць...
Застыць на імгненне.
Насуперак ночы,
Дажджу і трызненню.

Вочы заплюшчыць...
У думках змяніцца.
І двойчы, і тройчы
Перамяніцца.

Дзверы замкнуць бы...
І клямку накінуць.
Прагнозам не верыць,
Папрокі пакінуць.

Вокны зашторчыць...
Пазбавіцца дыму.
Закрыцца... І толькі
Застыць на хвіліну.

Фота Кастуся Дробава.

Генадзь ПЯСЧАНСКИ

Дарога

Бяжыць жыццёвая дарога
Праз неспакойныя гады,
Праз радасці і праз трывогу,
Праз туманы і чорны дым.

Агнём вайны яна палала,
Маланкі секлі і дажджы,
Але ж яе не зруйнавалі —
Наперад, як раней, бяжыць.

У далечы жудасныя даты,
Усё канула ў забыццё...
Дарога шэпча мне: «Куды ты?»
Я ж у адказ ёй: «У жыццё!»

Генадзь ЛАПО

Восеньскі настрой

Калі заплача неба восеньскім дажджом
І скіне лес апошняю лістоту —
Так прыкра на душы... І цемра за акном...
І кропляў шум навязвае дрывоту.

Мо сапраўды заснуць... і бачыць сны...
І ў снах вярнуцца у былое лета...
Чакаць у мроях будучай вясны
І ачунаць, бы матылёк, ад цеплыні сагрэты?

Васіль КАЗАЧОК

Возера дзяцінства

Бывае час, што хочацца ў журбе
Адчуць душой з прыродаю адзінства.
У час такі я крочу да цябе,
Мой мілы Рэўнік — возера дзяцінства.
На возеры дзяцінства цішыня:
Маленства тут майго паснулі гукі.
Але ўспаміны — памяці радня —
Свае працягнуць для абдымкаў рукі.
Жыццё замерла. Ўсё тут зарасло
Бярэзнікам, аерам, асакою.
Не чуць дзіцячых крыкаў за сялом,
І коні не бягуць да вадапою.
А быў жа час, што возера жыло
Людскімі галасамі, звонкім смехам.
І несла гэту радасць у сяло
Нязменны спадарожнік гукаў — рэха.
Купальнічкам на змену ішлі сюды
Дзяўчаты маладыя і жанчыны,
Бялізну каб памыць. І, як заўжды,
Лавілі ішчасце рыбаці-мужчыны.
Гарачым летнім поўднем да вады,
Каб смагу наталіць, ішлі каровы...
І гоман людскі заціхаў тады,
Як плыў на хвалях месяца вечаровы.
Сумота. Ціш. А недзе на мяжы
Начы і дня бабёр тут хваляй плёскаў...
Скажы, дзяцінства возера, скажы,
Што мне зрабіць, каб не намерла вёска?

рухі розных стыхій

Валеры ТУРГАЙ

А ў Мінску зноў надвор'е сапсавалася,
І вецер злосны дуб стары шматуе.
Зусім нядаўна быў я ў гэтым Горадзе,
Яго душа заўжды з любоўю чую.

Зусім нядаўна быў я ў гэтым Горадзе...
Да гэтага не раз бываў я ў Мінску.
Я Горад светлы палюбіў сардэчна,
У ім душа знайшла сваю праніску.

Ён неаднойчы шчэціўся руінамі,
Перавараўся неаднойчы ў попел...
Ды ўваскрасаў, нібыта горды Фенікс,
На крылах дужых узлятаў высока.

Сягоння зноўку дзень нагодны ў Мінску,
Ды вецер злы шматуе дуб старэчы...
Гасподзь Святы, уберажы той Горад!
Прашу Цябе ўсім болем чалавечым.

О Божа! Хай суціхне злосны вецер,
Хай дуб стары устане пад зарой!
Мне надта дарагі сяброўскі Горад!
Я не хачу, каб ён сцякаў крывёй.

Мне надта дарагі сяброўскі Горад!
Люблю яго адкрытаю душой!

Вольга Бергольц

Давялося пабыць ёй у пекле на дне:
Ленінград... Галадуха... Мароз...

Небыццё...
Ды не знішчыць Надзеі драпежнай вайне,
Калі сэрца так гарача любіць Жыццё.

Што тут новае скажаш між лютых
нягод?
Ці патрэбна гульня гучнаспеўная слоў?
Толькі вера жыла ў непакісены Народ
Ды не стыла ў душы да Радзімы любоў.

Заклікала Айчыну ў бядзе ратаваць,
Смела смерці пагрознай у вочы зірнуць,
І жыццё за свой горад любімы аддаць,
Яго заклік змагарны ўсім сэрцам пачуць.

Дзень пахмуры... Блакада...
Жывы Ленінград...
Смерці згубнай шалёна вятры загулі.
А Душа на нябёсы падасца наўрад,
Калі подзвіг не здзейсніць на роднай зямлі.

Боль вайны не павыстыне ў далечы год:
Ленінград... Галадуха... Мароз...

Небыццё...
У адно паяднаны Яна і Народ!
І імя яе — свечач твой зыркi, Жыццё!

З чувашкай.
Пераклад Міколы МЯТЛІЦКАГА

Святлана ГРЫГОР'ЕВА

Палыны, не спяшайцеся гудам
Вінаваціць заўчасна мяне —
На радзіму за беркутам буду
Я вяртацца, нас тыл не міне.

Хто прыходзіць, цвіце васількамі
На маркотных палях палыноў,
І на сэрцы схаваліся самі
Танцы кветак бясконцых ізноў.

Я люблю вашу попелнасьць сцёблаў,
Палыны, ганарліваць галоў.
Тут мацнею, бо ўтульна і цёпла,
Добра зведалі свет пагатоў.

А за полем — вясковая хата,
Дораць водар ёй хмельны бліны:
Будзе шчырых абдымкаў багата —
І не ўспомніцца дзікасьць вайны.

Нахілюся ў дзвярах па-старэчы —
Туара на сталае з тварагу...
Шчасце гэтай з сябрамі сустрэчы
Я сярод палыноў берагу.

Дзе з'явіліся, не забываем —
Помнім вечно свой родны парог:
Палыну мы малітвы чытаем,
Палыновае поле — наш бог.

І толькі кастрычнік даверыў трымаць
мне нябёсы,
Маўкліва на голаў ліе прахалодную сіль.
Люстранай вадзе аддаю першых
зморшчын палосы
І кідаю ў восеньскі вецер лістоту з галін.

Прыходзь да мяне — бо часцей
серабрыцца ўжо іней —
Каб з лета на вуснах адценне
клубніц перадаць.
Любіла і я жыць у чэрвеньскай цёплай
краіне,
Дзе ягадны дождж не сціхае ніколі, відаць.

І толькі кастрычнік яшчэ нас не скоўвае
сумам,
Бо золата ўсё ж адбіваецца ў зрэнках
вачэй.
Ты міма ў адзенні з шаўкоў не праходзь
легкадумам —
З табой у зіму я гатовая бегчы хутчэй.

На світанні вада ракі
Абуджае прасторы краю —
Адчуваю спакой такі,
Бы калыску з дзіцём люляю.

Марый Эл адбывае ўсіх —
Клапаціцца пра штось не трэба:
Над людзьмі, аб'яднаўшы іх,
Як звачок, сінее неба.

За мяжой хоць прынады ёсць,
Я цалую Айчыны травы.
Хто далёка — той толькі госьць:
Поўніць смутак душы гаркавы.

На зялёны лясоў надзел
Будзе чырвань світанне класі.
Краю родны мой, Марый Эл,
Для мяне ты — заўсёды ішчасце.

Хай для нас жыццё ідзе на спад,
Ды яшчэ пабачым і світанне:
Плач зязюлі напуўняе сад —
Марна робіць птушка прадказанне.

Лёгкасьць хмараў будзем абіраць,
А карункаў снежных не сустрэнем:

Рэхам станем, каб званчэй гучаць,
Каб не знікнуць у туманнай пене.

Ночы дораць грук грыбных дажджоў
Той парой, калі прыходзіць восень:
Поўнім рэкі часу зноў і зноў —
Песні душ сваіх вадзе прыносім.

З марыйскай.
Пераклад Бажэны ГАНУШКІНАЙ

Ірына МІРОНЕНКА

Схіліліся тры бабы на тры веласіпеды
(калісьці лета бабіна ўязджала на валах).
Стаяць і размаўляюць палеткаў
Архімеды
на тэмы спаконвечных нявечнага сяла.

І нешта ж ацалела ад трох калішніх
грацый
у тым амфітэатры куратнікаў, кустоў.
Суседкі не прымаюць сучаснасці
ратацый,
дакладней — тых памыяў заместа
ручаёў.

Спаўзуць сляды ад шыны —
Узвіжання змяюкі
у лес, названы «старасць»
ці «мяккая зямля».
Ды срэбраны звачок яшчэ згадаюць
рукі —
ўсё той, веласіпеды, з іржавага руля.

Лён зацвіў за драпкаю малінаю.
Салаўі, фазаны, дзеркачы
накрычаліся прад ліўнямі няспыннымі,
што змываюць спеў і завязь уначы.
На шыпыне зыркай свеціцца іскрынкаю
думна-млявая, бы вымакла, пчала.
Яшчэ ў сонцы над будынкам і ялінкаю
чулі ўзмахі лебядзінага крыла.
Спіць лябедка дзесь з лебедзянятамі.
Што ж тут лебедзь самотна без нябёс?
Лён цвіце, няйнакш як будзем ткаць і мы
тое, чым укроем зорны плёс.

Пераклад з украінскай
Міколы МЯТЛІЦКАГА

Андрэй ДЗЯМЕНЦЬЕЎ

Прыцемкі

Давай памаўчым.
Зоркі доўга нас клікалі.
Такія цудоўныя прыцемкі выталі!

Забылася ўсё,
Што помніць не хочацца:
І крыўды твае, і маё адзіночанне.

Душа, як куточак жыцця халасцячага, —
Ні позіркаў любых,
Ні піску дзіцячага.
Завалена кнігамі плошча кватэрная,
Як словамі сэрца,
Цяпер не патрэбнымі.
Ах, гэтыя словы, як лісце апалае.
І слёзы, на сэрца запознена ўпалыя.

Не плач...
Тут сустрэча з табой —
Не праводзіны.
Наіўныя зноў у юнацтва ўваходзіны.

Давай памаўчым.
Зоркі доўга нас клікалі.
Такія цудоўныя прыцемкі выталі!

Алена КРУГЛОВА

Зацвітае ліпа. Ліпа зацвітае!
Водар свой мядовы ў косы мне ўплятае.
Самы час і сэрцу закахана біцца,
І пра ўсё на свеце з радасцю забыцца.
Валасы густыя па плячах рассыпаць,
Плакаць і смяяцца, і цвісці, як ліпа...

Ліпавая квецень. Мара залатая.
Зацвітае ліпа. Ліпа зацвітае...

Пераклад з рускай
Івана КАРЭНДЫ

Віслава ШЫМБОРСКА

Вакзал

Мой непрыезд у горад N
адбыўся хвіліна ў хвіліну.

Цябе папярэдзілі
недасланым лістом.

Ты паспеў не прыйсці
ў прызначаны час.

Цягнік прыбыў на трэці перон.
Шмат людзей выйшла.

У натоўпе рухалася да выхаду
мая адсутная асоба.

Некалькі жанчын спешна замянілі мяне
ў гэтай спешыцы.

Да адной падбег
нехта, каго я не знаю,
яна ж пазнала яго
адразу.

Яны абмяняліся
не нашым пацалункам,
падчас яго знік
не мой чамадан.

Вакзал у горадзе N
добра здаў экзамен
па аб'ектыўным існаванні.

Цэлае стаяла на сваім месцы.
Часткі рухаліся
вызначанымі маршрутамі.

Адбылося нават
дамоўленае спатканне.

За межамі
нашай прысутнасці.

У страчаным раі
праўдападобнасці.

Дзесьці яшчэ.
Дзесьці яшчэ.
Як гучаць гэтыя слоўцы.

Пераклад з польскай
Ганны ЯНКУТЫ

Фота Кастуся Дробіва.

Міхась Мушынскі: далёкі і блізкі...

Раскрыць шматгранную асобу сьлядзівага навукоўцы, доктара філалагічных навук, прафесара, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі Беларусі, члена-карэспандэнта Нацыянальнай акадэміі навук, аднаго з заснавальнікаў айчыннай тэксталагічнай школы, найлепшага ў краіне знаўцы творчасці Якуба Коласа, Максіма Гарэцкага і некаторых іншых класікаў — такой была мэта складальнікаў выдання «Застаецца святло: успаміны пра Міхася Мушынскага» Алены Васілевіч і Таццяны Мушынскай. Кніга сёлета пабачыла свет у сталічным выдавецтве «Каўчэг».

Тэматычна выданне прадстаўлена чатырма часткамі: згадкі блізкіх людзей і ўспаміны самога Міхася Мушынскага пра юнацтва, якое выпала на гады Вялікай Айчыннай вайны; дакументы, навуковыя артыкулы і рэцэнзіі паплетнікаў Міхася Мушынскага пра яго дасягненні як даследчыка; успаміны пра вучонага яго калег; расповеды пра бацьку і дзядулю дзяцей Міхася Іосіфавіча і ўнука Дзяніса. Выдатная магчымасць прасачыць, як фарміравалася асоба знакамітага літаратуразнаўцы, зразумець, што паўплывала на станаўленне і «ўбачыць» яго ў сямейным коле вачыма блізкіх людзей.

«Памятаю літаральна ўсё...»

Першы раздзел выдання — «Згадкі пра маладосць» — пачынаюць расповеды Міхася Мушынскага «Мокрае. Клімчыкі. Вайна. Фрагменты ненапісаных успамінаў». Мы трапляем у 1930-я гады, у асяродак сям’і будучага даследчыка, знаёмімся з яго аднавяскоўцамі. Назіраем вайну вачыма юнака. «...Дзіцячая, падлеткавая памяць захавала вельмі многае. Іншы раз здаецца, што памятаю літаральна ўсё, што ў тых гадах бачыў на ўласныя вочы, чуў ад родных, ад суседзяў, ад аднагодкаў. Як ні дзіўна, але чым далей адыходзяць у мінулае тры пакутлівыя 40-я, тым яркавей паўстаюць перад табою. Паўстаюць у драбніцах, у дэталях. Каштоўна і тое, што я (мо гэта толькі здаецца?) сёння памятаю, пра што тады думаў», — піша аўтар. Успаміны Міхася Мушынскага ўпершыню з’явіліся ў друку ў «ЛіМе» да яго 70-гадовага юбілею, а ў 2006 годзе ў дапоўненым выглядзе — у альманаху «У Дняпра на магутным плячы. Быхаўшчына літаратурная». Але ж Міхась Мушынскі ўвесь час веў дзённікі, вяртаўся ў памяці ў той час, нешта ўдакладняў, пашыраў. Пад вокладкай кнігі Таццяна Мушынская змясціла ўспаміны бацькі, дапоўненыя з яго дзённікавых запісаў за 2015—2016 гады.

Расповеды М. Мушынскага пра вайну з’яўляюцца сведчаннем таго, як жылі людзі на акупаванай тэрыторыі. Так, ён расказвае, што старэйшага брата Івана ўзімку 1942—1943 гадоў немцы забралі ў канцлагер: «Праз некага Іван перадаў ліст. Я чытаю яго маме. У нас у сям’і ўсе хлопцы былі, як кажуць, з мастацкім ухілам. У Іванавым лісце прыпеўка:

*Мы из лагеря удрали,
Но поймали нас опять.
Три дня супу не давали
И хотели расстрелять.*

Маці, Марфа Іванаўна, у слёзы. Я кажу: «Мама, гэта прыпеўка, частушка...» Маці: «Якая табе, дурань, частушка! Калі напісаў, значыць, праўда! Іван у пісьме не стане маніць...»

Здавалася б, нязначная дэталю, але як яркая яна сведчыць пра народ, пра яго нязломнасць у самых неспрыяльных умовах, пра тое, што гумар заўжды дапамагаў ратавацца і знаходзіць выйсце з жудасных сітуацый.

Дапаўняюць успаміны Міхася Мушынскага згадкі пра вайну яго малодшай

сястры Валянціны, тады яна была яшчэ зусім дзіцем. Кранае, якім чулым, эмпатычным паўстае падлетак з яе расповедаў: «...Я адна сяджу на ложку, прытуліўшыся да сцяны. Мне загадана сядзець тут, нікуды не лезці. Сяджу як паслухмянае дзіця. Бяру нейкія хустачкі, насоўкі, чыстыя анучкі, скручваю іх, нібы ляльку, і гуляю з ёй. Раптам у хату забягае Галя, малая дачка гаспадыні, падскоквае да мяне, хапае маю самаробную ляльку, растрасае яе, кідае на падлогу і ўцякае.

Ад крыўды я пачынаю плакаць уголас. Недзе недалёка быў Міша, старэйшы брат, ён пачуў і прыбеж. Абняў мяне за плечы, за шыю, выцер слёзы і кажа: «Не плач, сястрычка, будзе і ў нас некалі свая хата»».

Ілюстрацыя з кнігі «Застаецца святло».

Іван Навуменка, Міхась Мушынскі, Адам Мальдзіс.

З нечаканага ракурсу раскрываюцца асобы Міхася Іосіфавіча і яго жонкі Тамары Фёдаравы ва ўспамінах Веры Чарнявай, напісаных акурат для выдання. На момант знаёмства з сям’ёй Мушынскіх Веры было дванаццаць гадоў, яна з тых школьніц, да якіх Тамара Фёдаравна прыйшла працаваць настаўніцай.

Жыццё юнай Веры складалася не так, як у большасці звычайных дзяцей. Існаванне ў сям’і з айчыма з яго шкоднымі звычкамі і як вынік — вечнымі скандаламі, недахопам грошай, пры тым, што родная маці лічыла старэйшую дачку вінаватай у сваіх асабістых няўдачах, спрыяла таму, што Вера пачувалася зацкаваным і глыбока нешчаслівым дзіцём. Тамара Фёдаравна, якая назірала гэтую карціну, стала часта запрашаць да сябе здольную вучаніцу, яны з Міхасём Іосіфавічам прытулілі яе,

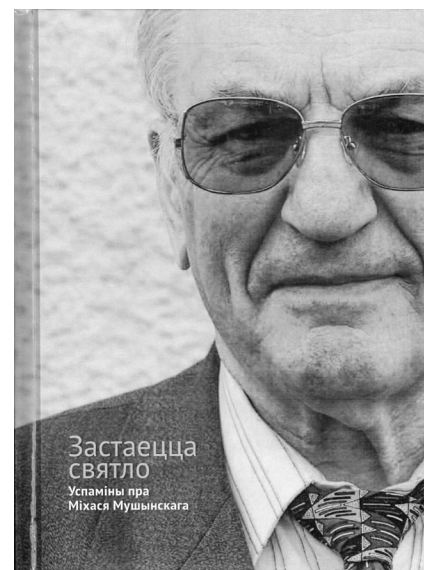
ставіліся як да роднай, выхоўвалі, вучылі. Вера некаторы час жыла ў іх сям’і, і нават ішла размова аб тым, каб дзяўчынку ўдачыць. Ёй далі тое, чаго яна была пазбаўлена побач з маці: цяпло, спагаду, любоў. Наўрад ці Вера Чарняева стала б вядомай у маскоўскіх колах журналісткі, калі б не асяродак сям’і Мушынскіх, дзе яна падрыхтавалася да паступлення на філфак БДУ. «М. І. я называла проста Мішам. Яму было тады ледзь за трыццаць, — дасціпны, іранічны, з добрымі вачыма. Ні разу я не пабачыла нават ценю яго незадаволенасці ад майго з’яўлення. Калі доўга ў іх заседжвалася, ён праводзіў мяне да самага дома. Ішлі пешкі не меней чым гадзіну, пра нешта размаўлялі. Здзіўляе, але яго не стамляла размова з малечай — падлеткам. Адночы (мне было гадоў 15) пры развітанні ён працягнуў у маю руку складзены аркуш. Гэта аказаўся верш, напоўнены цеплынёй. <...> Вось ужо амаль 60 гадоў я захоўваю гэты бяспэжны падарунак», — шчырыя словы ўдзячнасці кажуць пра чалавека нашмат больш, чым званні і ўзнагароды.

Наватар, практык, арганізатар

Раздзел другі «Абсягі і думкі. Дакументы, навуковыя артыкулы, рэцэнзіі» уключае даследаванні навуковай спадчыны Міхася Мушынскага. Маштаб яго асобы нельга ацаніць толькі ў эсэістыцы: каб паказаць значнасць навукоўцы, пад вокладкай выдання змяшчаецца і гэтае асэнсаванне зробленага вучоным у розных кірунках.

Пачынаецца раздзел выпіскай з пратакола пасяджэння вучонага савета Інстытута літаратуры імя Янкі Купалы АН БССР ад 16 студзеня 1991 года. У той дзень слухалі аб вылучэнні Міхася Мушынскага ў члены-карэспандэнты Акадэміі навук БССР па спецыяльнасці «Літаратуразнаўства». Усе выступы (доктар філалагічных навук Васіль Жураўлёў, кандыдат філалагічных навук Лявонцій Гаранін, член-карэспандэнт АН БССР, на той час дырэктар Інстытута літаратуры Янкі Купалы АН БССР Віктар Каваленка і іншыя) адзначалі наватарства не толькі як даследчыка, але і як практыка і арганізатара навукі. Лічылі, што Міхась Мушынскі — наватар і па сваім характары, і па духу даследаванняў, і па ўнёску, які робіць у навуку, і па пошуку новых падыходаў да вывучэння працэсаў айчыннага літаратурнага развіцця.

Аўтар артыкула «Святло душы» Іван Штэйнер прыводзіць вытрымку з кнігі М. Мушынскага «Каардынаты пошуку» (1988), якая і праз дзесяцігоддзі не страціла актуальнасці: «Сёння ніхто не аспрэчвае ролі крытыкі ў літаратурным жыцці. Аднак адчуванне глыбокай незадаволенасці станам крытычнай думкі і станам рэцэнзавання не знікае. Справа не ў тым, многа ці мала ў нас рэцэнзій. Галоўнае, што крытыка спрашчае свае задачы, піша так, як шмат

гадоў назад, яна не ўлічвае запатрабаванні часу...»

Трэці раздзел — «Маштаб асобы» — быў напісаны спецыяльна для выдання. За сваю працяглую даследчыцкую дзейнасць Міхась Мушынскі судакранаўся з самымі рознымі спецыялістамі, вучонымі, даследчыкамі, амагарами. Кожны з аўтараў раздзела расказаў аб тым, што яго злучала з М. Мушынскім, пра сваю сумесную працу з ім, а ў выніку атрымаўся рознабаковы расповед — сведчанне пра асобу навукоўцы.

Адным з найбольш палемічных у гэтай частцы з’яўляецца артыкул даследчыцы з Германіі, прафесара, дырэктара Інстытута славістыкі Ольдэнбургскага ўніверсітэта імя Карла Асецкага Гун-Брыт Колер «Пра Мушынскага». Спрэчкі выклікаў тэрмін «малая літаратура», якім даследчыца вызначае беларускае пісьменства. Але работа Гун-Брыт Колер — магчымасць для айчынных пісьменнікаў паглядзець на сябе з іншага ракурсу.

«...Дзеля шчасця самотных людзей»

Раздзел чацвёрты — «У сямейным коле» — прыадчыняе заслону афіцыйнасці і паказвае вучонага такім, якім яго ведалі родныя людзі. Наколькі цёплай і добразычливай была атмосфера, што панавала ў сям’і Мушынскіх! Упершыню ў раздзеле надрукаваны вершы, большасць якіх Міхась Мушынскі прысвяціў блізім: жонцы Тамары, дачцэ, «...дарагой Танечцы да дня нараджэння», Верачцы (пра гэты верш ішла гаворка на пачатку артыкула). Сярод твораў — верш, напісаны на схіле гадоў, дзе аўтар асэнсоўвае свой стан, рэфлексуе з нагоды змен, што з узростам адбываюцца з чалавекам. Кранае пачуццё ўдзячнасці і святло, з якімі лірычны герой звяртаецца да каханай:

*...Я хачу быць з табой у нялёгкім
жыццёвым паходзе,
У вялікай сябе дзеля ішчасця
самотных людзей,
Слухаць голас жыцця, быць з прыродаю
ў згодзе,
Зведаць радасць і еднасць вялікіх
супольных надзей.*

У расповедах блізкіх людзей постаць даследчыка ўражае шчырай рамантычнасцю, захопленасцю нацыянальнай культуры і гісторыяй, адкрытасцю свету і жыццю, гатоўнасцю да любой у добрым сэнсе прыгоды, прагнасцю спазнаваць і нешта для сябе адкрываць паўсюль і ва

ўсім. Вось яны разам з дачкой назіраюць, як кружаць самалёты і выкідваюць «са свайго бруха парашутыстаў, аматараў экстрэму і вострых адчуванняў», і пры гэтым лічаць:

«— Глядзі. Першы раскрыўся!
— Зараз яшчэ адзін...
— Ой, ужо тры!»

А вось дзед з унукам бягуць навывперадкі ўздоўж басейна: хто хутчэй? Дзяніс Марціновіч распавядае: «У мяне нават не ўзнікала сумненняў ва ўласнай перамозе. Усё ж дзядулю на той час споўнілася 70 гадоў. Напачатку я лідзіраваў. Расслабіўся, але тут нечаканым рыўком ён абгнаў перад самым фінішам. Так я атрымаў прышчэпку ад самаўпэўненасці і падказку, што сітуацыю варта кантраляваць да канца. Узнікла павага да ўжо немаладога чалавека, які мае столькі жыццёвых і фізічных сіл».

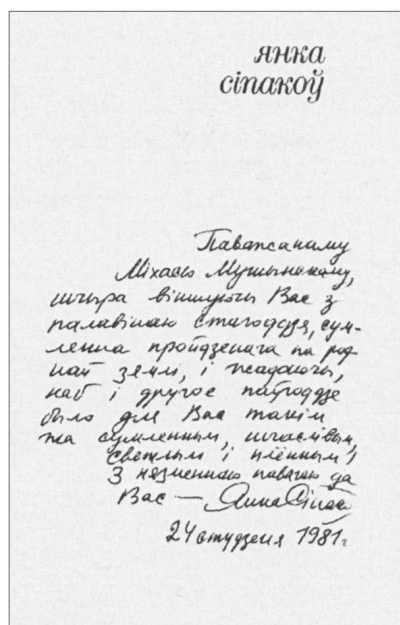
Уражвае надзвычай і глыбіня асобы вучонага, якая выяўлялася не толькі ў яго навуковых тэорыях, доследах, ідэях, але і ў яго экзистэнцыі, «усведамленні свайго існавання і сябе». Так, дачка Таццяна распавядае на старонках раздзела аб пэўнай бацькавай схільнасці да містыкі — ён часам заўважаў супадзенні, імкнуўся зазірнуць у прыхаваны па-за вонкавым бокам рэчаў сэнс, хацеў спасцігнуць тое, што нясуць у сабе таямнічыя знакі. Пра гэта ж — у вершы Міхася Мушынскага пад назвай «Пагоня» (твор напісаны па-руску: «Погоня»), дзе пад імклівым бегам коней расчытваецца само жыццё:

*Воет непогодь — вьюга.
В поле темень и жуть.
Неужели по кругу
Совершаю свой путь?*

*Мчитесь, верные кони.
Ты, седок, не страшись!
Видно, эта погоня
Будет длиться всю жизнь.*

Адрасаваная адна з першых адзнак, якую атрымала выданне па выхадзе, была выказана Людмілай Сіньковай: «Успаміны — надзвычай складаны жанр. Вы абнавілі жанр — пасля такой кнігі выдаваць успаміны так, як было раней — палічыцца крокам назад...»

Падборам фота да выдання займалася Таццяна Мушынская. Многія з іх надрукаваны ўпершыню. Складальніца выказвае ўдзячнасць дызайнеру за афармленне кнігі і Інстытуту літаратуразнаўства за маральную і арганізацыйную падтрымку.

Дарчы надпіс Янкі Сіпакова.

— Удзячная ўсім, хто дапамог з падрыхтоўкай кнігі, аўтарам успамінаў і артыкулаў. Пакуль працэс складання не завершаны, не заўсёды ведаеш, якім будзе вынік. Тут жа вынік атрымаўся лепшым, чым меркавала, — падзялілася Таццяна Мушынская.

Выданне зацікавіць не толькі выкладчыкаў, студэнтаў, даследчыкаў, але і шырокае кола чытачоў.

Яна БУДОВІЧ

Памяці Васіля Макарэвіча

**Вучняў і настаўнікаў
Ухвальскай сярэдняй школы,
што ў Крупскім раёне,
каля ўвахода прыветлівым
позіркам сустракае знакамiты
зямляк — паэт Васіль Макарэвіч.
А пазірае ён з мемарыяльнай
дошкі, якая ўстаноўлена
ў многім дзякуючы намаганням
яго сына Анатоля. Дарчы,
не толькі добра ведае паэзію
бацькі, але, можна сказаць,
выхаваны на ёй. Увасоблены
партрэт добра знаёмы ўсім
аматарам літаратуры. Менавіта
ім любіў Васіль Сцяпанавіч
звычайна суправаджаць свае
публікацыі ў перыядычным
друку. Рэдка які нумар часопісаў
«Польмя», «Нёман» або «Мала-
досць», ды і штогоднікі
«Літаратура і мастацтва» абы-
ходзіўся без яго вершаваных,
празаічных твораў, рэцэнзій
і іншых артыкулаў.**

Анатоль Макарэвіч каля мемарыяльнай дошкі.

Школа ж таксама яму родная — ён скончыў яе ў свой час. І нарадзіўся непадалёку, у вёсцы Купленка ў 1939 годзе. Уздзельнікі ўрачыстасці прыгадвалі, што дзяцінства і юнацтва паэта былі нялёгкімі. Бацька не вярнуўся з вайны. «Бязбацькавічамі» разам з ім засталіся яшчэ два браты-падлеткі. Можа, гэта і паскорыла сталенне Васіля, дапамагло хутчэй вызначыць сваё паэтычнае прызванне.

На ўрачыстым мітынгу прыгадваліся не толькі вершы і кнігі паэта. Было каму падзяліцца ўспамінамі. Хтосьці з настаўнікаў раскажаў, як недзе ў сёмым ці восьмым класе Васіль напісаў сачыненне пра Паўлінку ў вершах. Адчувалася нейкая незвычайная для пачаткоўца лёгкая ўзаемасувязь радкоў, строф, усяго твора. Настаўніца роднай мовы і літаратуры нават зачытала гэтае сачыненне ўсяму класу. Ніхто не ведаў, што ўжо тады ён дасылаў свае першыя вершы ў рэдакцыю газеты «Піянер Беларусі». А неўзабаве з'явіліся і публікацыі.

— Мы памятаем Васіля Макарэвіча як паэта-класіка, нашага земляка, — зазначыў намеснік старшыні Крупскага райвыканкама Анатоль Гаўчар. — Мне пашчасціла сустракацца з ім. У маёй хатняй бібліятэцы — кніга вершаў «Палыні і медуница». Шмат разоў чытаў і перачытваў. Паэт натхнёна апявае сваю малую радзіму. Я ўпэўнены, што сённяшні дзень застанеца ў нашых сэрцах. Памяць — самае дарагое для чалавека. Адкрыццё мемарыяльнай дошкі — толькі пачатак ушанавання яго заслуг.

І, вядома ж, гучалі вершы, якія самамоўна пацвердзілі існасць гэтых пранікнёных слоў.

— Я таксама неаднаразова сустракаўся з Васілём Макарэвічам, — далучыўся да размовы Міхаіл Адамавіч Баравуля, былы дырэктар Стараслабодскай сярэдняй школы, які прачытаў уласны верш, прысвечаны памяці паэта.

— Дзякую кіраўніцтву раёна і школы за шчырае свята, — звярнуўся да прысутных Анатоль Макарэвіч. — Спадзяюся на далейшае супрацоўніцтва.

Сын паэта перадаў школьнаму музею бацькавы ўзнагароды, сярод якіх нагрудны знак «За вялікі ўклад у літаратуру». Адаў і членскія білеты Саюза пісьменнікаў СССР і Саюза

пісьменнікаў Беларусі, а таксама кнігі Васіля Макарэвіча.

Прыгадваю, што яшчэ 15 снежня 2017 года ў штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва» быў надрукаваны мой артыкул «Імёны дарагія», прысвечаны памяці Васіля Макарэвіча — аўтара кнігі паэзіі «Вогненная комета», «Мерыдыяны і паралелі», «Ліставей», «Вечнае дрэва», «Радоўка», «Прагаліна», «Відушчы посах», «Сумежжа», «Квадратура круга» і іншых, якія назаўжды прапісаны ў найлепшых дасягненнях нашага прыгожага пісьменства. Менавіта таму быў Васіль Сцяпанавіч лаўрэатам прэміі імя Аркадзя Куляшова і «Залаты Купідон».

Гэта паэт сапраўды прасторавага светаадчування. Многія вершы вызначаюцца паэтным характарам. І не столькі памерамі, колькі паводле паэтычнай і сюжэтнай змястоўнасці. Паэтычны жэст яго заўжды маштабны і прыўсёй неверагоднасці пераканаўчы. Творца шкадуе, што «плячом адвесці небасхіл не змог», «не пагасіў і кратэра кадзіла». Паэзію ён знаходзіў у незвычайным спалучэнні звычайных слоў. Верш, разгорнуты ў адзіную метафару, — таксама яго паэтычная адметнасць. Варта перачытаць хаця б твор «Лігасці не выпрасіць у лёсу», каб пераканацца ў гэтым.

*Зноў чмялі басыць, як і басілі,
Вербы цэдзяць цені на ваду...
Выйшаў я да іх з-за небасхілу
І за небасхіл адсюль пайду.*

Прыгадваюцца і іншыя афарыстычныя радкі з гэтага ж верша: «Стома ўсяго не забірае, дол не забярэ мяне ўсяго». У пранікнёных словах — і прадчуванне, і надзея. Імі прасякнута ўся кніга «Неба ў руках». І вельмі натуральна, што там — паэмы-прысвячэнні Максіму Танку, Піэмену Панчанку, Еўдакіі Лось... А ў кнізе «Святло імёнаў дарагіх» — творчыя партрэты Анатоля Вялюгіна, Аркадзя Куляшова, Адама Русака, Сяргея Грахоўскага, Алеся Наўроцкага, Анатоля Сербантовіча, Хведара Чэрні, Алега Салтука, Васіля Гадулькі ды іншых. Нельга не пагадзіцца са словамі прадмовы Мікалая Чаргінца: «Аўтар кнігі «Святло імёнаў дарагіх» аналізуе і разглядае вершы паэтаў з розных бакоў,

заглыбляецца ў сутнасць паэтычнага майстэрства і магію мастацкага слова, выяўляючы трывалую повязь і знітананасць з жыццёвымі з'явамі і падзеямі, праўдзівасць і амаль дакументальную даставернасць».

Так і хочацца спытаць: дык ці можа літаратар такога таленту «пайсці ў дол», не разлічваючы на нашу ўдзячную памяць яму ў адказ? У тэлефонных размовах са мной ён прыгадваў, што падрыхтаваў першую ўласную пражэктную кнігу. Збіраўся шукаць грошы для яе выдання, магчыма, у «Кнігазборы». Гаварыў пра шматлікія вершы і паэмы. Ведаю, што спадчына паэта беражліва захоўваецца ў Беларускай дзяржаўным архіве-музеі літаратуры і мастацтва. Але мала толькі захоўваць. Тады ж у лімаўскай публікацыі 2017 года я задаў рытарычныя пытанні: «І наогул, ці ёсць каму мэтанакіравана клапаціцца пра рукапісы, якія застаюцца беспрытульнымі пасля смерці іх аўтараў? Магу дадаць яшчэ шмат прозвішчаў паэтаў і пражэктаў, якіх дружна забываем. Мабыць, далёка не ўсе пісьменнікі маюць права разлічваць на тое, што іх рукапісы трапяць у Беларускай дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва. Ці можна спадзявацца, што на выданне творчай спадчыны будучы асобна прадугледжаны пэўныя сродкі і выдавецкія пазіцыі?»

Прайшло тры гады... Можа, тое, што здарылася з Васілём Макарэвічам, сумнае выключэнне? Астатнім пашанцавала больш? Падстаў для аптымізму, шчыра кажучы, не бачу. Вось калі б пры тым жа Беларускай дзяржаўным архіве-музеі існавала ўласнае выдавецтва «Спадчына» і выпускаўся б альманах або часопіс з гэткай жа шматабіяцальнай назвай, то ўсё было б інакш. Знайшліся б не толькі занябаныя рукапісы, але і аўтары літаратурна-крытычных даследаванняў, мемуараў, многіх іншых аспектаў творчасці пісьменнікаў, якія маюць права духоўнага жыцця і цяпер, і заўсёды.

Не хочацца заканчваць артыкул на такой сумнай ночце, бо падстава для яго ўсё ж добрая: мемарыяльная дошка ў гонар Васіля Макарэвіча з'явілася на будынку Ухвальскай сярэдняй школы.

Ізяслаў КАТЛЯРОЎ
Фота даслана аўтарам

«Вясновыя карцінкі» краіны сакуры

Нетыповы для Беларусі і ўвогуле для міжнароднай выставачнай дзейнасці праект адкрыўся ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў. Арганізатары выстаўкі «Японская эратычная гравюра. Сягонга» прадставілі на суд глядача больш як 60 каларовых ксілаграфій японскіх і кітайскіх майстроў XIX—XX стагоддзяў, а таксама работы знакамітых беларускіх мастакоў і пачаткоўцаў, якія так ці інакш у сваёй творчасці судакранаюцца з ідэямі японскай культуры.

Сягонга як кірунак лічыцца малавядомым, і з-за сваёй прыроды яму не надаецца шмат увагі (не кажучы ўжо пра выставачныя прасторы), таму наведванне такой выстаўкі для многіх найперш будзе мець функцыю адукацыйную. Экспазіцыю суправаджаюць інфармацыйныя стэнды, якія дапамагаюць разабрацца з прадстаўленымі работамі. На выстаўцы «Сягонга» дэманструюцца дакументальныя фільмы, якія бліжэй пазнаёмяць з найвыдатнейшымі майстрамі эратычнай гравюры ды іх творчасцю. Да таго ж жадаючыя могуць паспрабаваць разгадаць тэматычны квэст — некалькі заданняў па экспазіцыі ды інфармацыйных стэндах. Узроставы цэнз — 18+.

Эстэтыка: відавочнае і няўзнае

Адрознасць культурных традыцый Усходу і Захаду — з'ява, зразумелая кожнаму. Але ўсвядоміць тое, наколькі ізаляваны, асаблівы шлях прайшла тая ж Японія з супрацьлеглым поглядам на свет, даволі складана. Сягонга — гэта адзін з тых жанраў, якія як нельга лепш дэманструюць кардынальны адрозненні ў светазурыманні, у тым ліку ў бачанні кахання — як мэты, як стану, як працэсу.

Даслоўны пераклад слова «сягонга» — «вясновыя карцінкі» (іерогліф «вясна» ў Японіі з'яўляўся эўфемізмам для абазначэння сексуальнай сферы). Гэта гравюры эратычнага зместу, якія без лішняй сціпласці адлюстроўваюць аголеныя фігуры мужчын і жанчын — каханкаў — у самы патаемны момант блізкасці. Так ці інакш гэтыя «карцінкі» вельмі спецыфічныя нават для сучаснага глядача, таму для многіх дагэтуль яны не больш чым помнік мастацтва.

Лічыцца, што сягонга зарадзілася ў Кітаі — родапачынальнікамі гэтага традыцыйнага жанру былі ілюстрацыі ў кітайскіх медыцынскіх дапаможніках, якія з'явіліся ў Японіі ў перыяд Мурамаці (1336—1573). Акрамя таго, уплывовым жывапісцам часоў кіравання кітайскай дынастыі Тан (VII—X стагоддзі) быў Чжоу Фан. Ён, як і многія эратычныя мастакі свайго часу, у работах перабольшваў памеры палавых органаў. Гэта стала характэрнай рысай жанру.

Стваральнікі гравюр паказвалі сексуальную мараль гараджан ва ўсёй разнастайнасці праяў. Сягонга ўвасабляла эратычную фантазію аўтара, да таго ж у гранічна абсурднай форме — усё ж першапачаткова яна была сатырычным жанрам: карыкатурна маляваліся эратычныя сцэны з удзелам самураяў, гейш, манахаў, служанак... Увогуле ж, на гравюрах можна знайсці гарадскіх жыхароў любога сацыяльнага статусу незалежна ад сексуальнай арыентацыі (асобным кірункам сягонга можна лічыць адлюстраванне куртызанак). Аднак з часам жанр пачаў страчваць востры сацыяльна-сатырычны сэнс і звярнуўся да эстэтычнага і эмацыянальнага зместу.

У Сярэднявеччы сягонга друкавалася на паперы нізкага гагунку, якасць паліграфіі таксама была не лепшай. Затое наклады былі такімі вялізнымі, што прыносілі наймаверныя даходы. Як правіла, вясновыя карцінкі выдаваліся ў выглядзе альбомаў з 12 лістоў — накішталт коміксаў. Яны неслі тры мэты: сексуальная адукацыя японцаў, адпачынак і атрымманне задавальнення (падахоўцы жыхароў Японіі да наведвання «вясельных кварталаў»). Акрамя відавочных, у сягонгі былі і незвычайныя спосабы прымянення. Лічылася, што такія выявы здольны ўмацоўваць мужнасць воінаў перад бітвай, а таксама з'яўляюцца талісманам, які абараняе ад агню.

Неаднаразова паўтараліся спробы ўрада забараніць сягонга, у прыватнасці, у 1661 годзе сёгунат Такугава выдаў указ, які забараняе, сярод іншага, эратычныя кнігі, вядомыя як косёкубон. Хоць іншыя жанры мастацтва сталі нелегальнымі, сягонга працягвалі ствараць без асаблівых цяжкасцей. Указ 1772 года быў больш строга: забараняўся выпуск любых новых кніг, якія не атрымалі афіцыйнага дазволу ад кіраўніка горада. Сягонга таксама стала нелегальнай. Аднак ёсць меркаванні, што нават у такім выглядзе жанр працягваў квітнець. Асабліва

папулярныя «вясновыя карцінкі» былі ў перыяд Эдо — у 1603—1868 гадах у сувязі з легалізацыяй «вясельных дамоў». Эратычная гравюра, як ужо было сказана, існавала як своеасаблівая рэклама.

Распаўсюджванне заходняй культуры і тэхналогій у пачатку перыяду Мэйдзі (1868—1912), у прыватнасці імпорт тэхнікі фотарэпрадукцыі, мела сур'езны наступствы для сягонга. Ксілаграфія на час захавалася, аднак персанажы сталі адлюстроўвацца ў іншаземнай вопратцы і з еўрапейскімі прычоскамі. Урэшце сягонга ўжо не магла канкураваць з эратычнай фатаграфіяй.

Увогуле ж растлумачыць масавае захапленне эратычнымі малюнкамі можна было найстаражытнейшымі традыцыямі Японіі, дзе не існавала такога паняцця, як «першародны грэх». Па японскім паданні, свет узнік ад кахання бога Ідзанагі і багіні Ідзанаі, злучаных камічнай і ў тым ліку сексуальнай гармоніяй. Інтымнае жыццё, між іншым, прыраўноўвалася да натуральнай патрэбы чалавека ў ежы, вадзе і сне.

Паміж мастацтвам і табу

Ад работ, якія даюць толькі намёк і прымушаюць фантазіраваць, да смелых і дэталізаваных гравюр, дзе ўсё больш і больш губляюцца межы паміж эратычным мастацтвам і табу, — выстаўка дае магчымасць пазнаёміцца з усёй разнастайнасцю відаў сягонга. Прадстаўленыя ў экспазіцыі знакамітыя аўтары — Кацусіка Хакусай, Андо Хіросігэ, Кітагава Утамаро ды іншыя — былі ў тым ліку майстрамі гэтага жанру. Часта яны не падпісвалі свае работы, што звязана з перыядычным забаронамі на выданне эратычных кніг. Ёсць меркаванне, прычына была ў тым, што ўрад хацеў прадухіліць адлюстраванне кіруючага класа ў неадпаведным кантэксце. Але сягонга лічылася настолькі натуральнай з'явай, што маці, напрыклад, дарылі сваім дочкам такія работы перад вяселлем.

— Першапачатковай была ўсё ж педагогічная мэта, — лічыць Юлія Яроцкая, кандыдат культуралогіі. — Сягонга з'яўлялася каштоўным падарункам для маладых, па

Уладзімір Бясхроўны «Салітон захаплення», 2021 г.

ёй вывучалі сямейнае жыццё, але ёй ніколі не ўпрыгожвалі інтэр'ер жылга. Перыядычныя забароны гэтага віду гравюры былі звязаны выключна з імкненнем урада навізаць японцам эканомны, сціплы лад жыцця, але не з нейкім парушэннем маральных асноў. Адпаведна многія аўтары, прадстаўленыя на выстаўцы, часта падпісвалі свае творы іншымі імёнамі. Таму сказаць, колькі гравюр належыць таму ці іншаму мастаку, фактычна немагчыма.

Увазе гасцей выстаўкі — гравюры японскіх і кітайскіх творцаў, у тым ліку прадстаўленыя прыватнымі калекцыянерамі з Японіі, Кітая, ЗША і Канады. Так, многія ведаюць найперш «Вялікую хвалю ў Канагава» Кацусікі Хакусая, якая з'яўляецца, напэўна, адной з самых вядомых японскіх гравюр. Аднак, што цікава, яе аўтар ствараў не толькі знакамітыя пейзажы, але і эратычныя сюжэты. Увогуле, многія вядомыя мастакі малявалі і ў жанры сягонга.

Стаўленне гэтых мастакоў да ўсяго адкрытага вельмі асаблівае. Не ў апошнюю чаргу ў вочы кідаецца тое, што ў большасці выпадкаў пары намалюваны напая-апанутымі: адзенне дэманстравала ступень багацця і спрыяла прыцягненню ўвагі. Напрыклад, шоўк, з якога шылі адзенне гейш, бяспрэчна, захапляў мужчын.

Антон Шапо «Hair 1».

Да таго ж злёгка аголенае цела было больш жаданым, чым цалкам непрыкрытае.

У сягонга адсутнічае перспектыва, і карціна, як правіла, мае шмат дэталю. Паставы палубоўнікаў з нерэальна вывернутымі спінамі, нагамі і рукамі — ілюстрацыя нястрымнай фантазіі майстроў сягонга. Трэба адзначыць, што канкрэтных людзей мастакі не малявалі: на гэта была жорсткая забарона. Таму і здаецца часам, што ледзь не ўсе персанажы на адзін твар. Але, бяспрэчна, маляваліся героі па японскіх канонах прыгажосці: выбеленыя пухлыя твары, маленькія раты, вузкія вочы-шчылінкі, прыгожыя характэрныя насы, маленькія кісці рук, шматлікія складкі на ўзоры-стай вопратцы, традыцыйныя японскія прычоскі і галёўныя ўборы розных эпох і саслоўяў. Злодзеяў і гвалтаўнікаў адрозніваюць вялікія ці шырокія насы, празмерная валасатасць, наяўнасць расліннасці на твары, больш цёмная скура, вялікія кісці рук, вялікі рот.

Хоць сягонга з сюжэтам сустракаюцца рэдка, усё ж яны існуюць. Часам мастакі паказвалі або парадзіравалі сцэны з папулярных гісторый. Размяшчэнне герояў на малюнку (а таксама іх адсутнасць), прадметы вакол — усё мае значэнне. Лічыцца, што ў сягонга ёсць шмат шыфровак, цытат са старажытнакітайскай літаратуры, з японскай паэзіі, намёкаў на фальклор, але каб разабрацца з гэтым, трэба быць больш чым аматарам нават сучаснаму японцу. Дарэчы, забарону на сягонга Японія зняла апошняй — амаль стагоддзе пра яе не хацелі згадаць, бо яшчэ з канца XIX стагоддзя краіна пачала змяняцца пад уплывам Захаду (літаральна дзесяцігоддзе таму кніжкі там друкаваліся з зафарбоўваннем вызначаных месцаў). Вядома, у свой час сягонга шакіравала еўрапейскую публіку адкрытасцю і натхніла такіх майстроў, як Анры дэ Тулуз-Латрэк, Густаў Клімт і Эгон Шыле. Так ці інакш сягонга з'яўляюцца культурнай каштоўнасцю.

— Мы вельмі перажываем. Хочацца, каб наведвальнік разглядаў гэтую выстаўку менавіта як частку культуры іншай краіны, не падобнай да нашай, — адзначыў адзін з куратараў выстаўкі Алег Рыжкоў. — Спадзяёмся, што глядач атрымае сапраўднае задавальненне ад праекта. Дапаўняюць экспазіцыю кітайскіх і японскіх майстроў жывапіс, графіка, скульптура і нават дэкаратыўна-прыкладнае мастацтва айчынных аўтараў. Іх больш як 35.

Андрэй Вараб'ёў, Аляксандра Дзятлава, Яна Бельская, Лілія Нішчык, Дзіяна Горбач, Таццяна Гарбачэўская, Ірына Татур, Руслан Сяргееў і многія іншыя прапанавалі свае творы ў межах выстаўкі «Сягонга». Уся пляцоўка НЦСМ аддадзена пад гэты праект, які, між іншым, рэалізуваны сумесна з выставачнай залай LIBRA і галерэяй сучаснага мастацтва «ArtPort». Апошняя прадставіла работы трох беларускіх аўтараў — Андрэя Асташова, Аляксандра Шапо і Антона Шапо.

Наведаць экспазіцыю «Японская эратычная графіка. Сягонга» можна да 16 мая. У найбліжэйшы час арганізатары плануць прадставіць графік мерапрыемстваў у межах праекта: лекцыі, музычныя імпрэзы, чайванні ды іншыя сустрэчы.

Погляд на каштоўнасці

Нельга прыдумаць больш класічнай тэмы для жывапісу, чым краявід роднай краіны. І вельмі цяжка ўвасобіць гэтую тэму небанальна. Але выяўленчае мастацтва — якраз тая прастора, дзе канцэпцыя і тэхніка выканання могуць быць адзеленыя, успрымацца асобна. І недастаткова цікавая канцэпцыя не забівае прыгожа напісанай карціны, а нязвыклія метады перадачы вобразаў, якія часам не супадаюць з агульнапрынятымі ўяўленнямі пра эстэтыку, не перашкаджаюць ацаніць канцэптuallyнае рашэнне.

Работы Аляксандра Лакоткі, доктара гістарычных навук і архітэктара, адносяцца хутчэй да першага выпадку. Яго выстаўка «Вобразы мілья роднага краю...» адкрыта для наведвання ў Нацыянальным гістарычным музеі да 4 красавіка. «Вывучаючы гісторыка-культурную спадчыну, Аляксандр Лакотка шмат гадоў падарожнічаў па Беларусі і выканаў не адну серыю акварэльных і графічных работ краявідаў рэгіёнаў, запаведных мясцін, прыгожых відарысаў. Любімыя тэмы мастака — прырода, палі і лугі, лясы і далягляды, тыповыя беларускія вёскі: Залесе і Зарэчча, Забалацце і Балотчыцы, Селішча, Нізок, хутары і мястэчкі (Дзятлава і Рубяжэвічы, Герваты і Варняны, Солы і Свір), помнікі беларускага дойлідства.

Творы вылучаюцца светлым каларытам, маляўнічасцю фарбаў, паэтыкай і лірызмам, працягваюць традыцыі беларускага жывапісу, малюнка, графікі.

Светлыя нябёсы, буйныя вятры, малады летні дождж ствараюць аўру гэтых карцін. Пагоркі і лагчыны, блакітныя вочы азёр, шум

бязрозавага гаю, вясковыя дарогі, стрэхі прашчурнаў, царкоўныя вежы — вось той апавадальны, эпічны змест гэтых твораў», — адзначаецца ў анонсе выстаўкі.

Аўтар увасабляе беларускія пейзажы і помнікі архітэктуры, сюжэты простыя, але ўпрыгожаныя адметным стылем творцы. Яго акварэлі адрозніваюцца яркімі, насычанымі, месцамі ледзь не неонавымі колерамі, шырокім, мяккім мазком. Калі выстройваць асацыяцыі, то падобным чынам магло б выглядаць зіхаценне каштоўных камянёў у якой-небудзь дзіцячай мультыплікацыі. Тое, што чалавек, які прысвяціў сваю прафесійную дзейнасць даследаванню, рэстаўрацыі і ахове архітэктурных помнікаў Беларусі, пераносіць іх на карціны з такой колеравай гамай, нават нядзіўна. Дарэчы, старажытныя цэрквы розных гарадоў і мястэчак Беларусі мастак піша асобна ад гарадскога пейзажу, надаючы ім даволі абстрактны фон.

Ёсць у шэрагу работ і беларускія вёскі, аднак яны атрымаліся надта падобнымі паміж сабой. Усе карціны маюць шмат фарбаў, контуры звычайна размытыя, але межы колеру абазначаны дакладна, без дадатковых адценняў і пераходаў. Дынаміку карцінам надае неба, па якім «рухаецца» колер. Творчая прызма Аляксандра Лакоткі стварае лёгкі рознакаляровы туман, праз які наведвальнік глядзіць на пейзажы і архітэктурныя помнікі. Гэта можна лічыць літаральным увасабленнем рамантычнага погляду на свет.

Некалькі работ, на якіх краявід напісаны на беразе вадаёму з адбіткам, пераходзяць у своеасабліваю канцэптuallyную абстракцыю,

«Ціхая плынь».

«Зімовы эцюд».

гэта незвычайная прызма для звыклых беларускіх пейзажаў. На некалькіх творах з'яўляецца дакладны яскравы контур, ад гэтага яны па-свойму ажываюць. Колеравая поліфанія адлюстроўвае эмацыянальны настрой карцін.

Акрамя акварэлей, на выстаўцы прадстаўлена некалькі графічных работ Аляксандра Лакоткі. Гэтыя творы цалкам адрозніваюцца ад акварэльных пейзажаў, хаця і пабудаваны з большага на тых жа сюжэтах. Графіка мастака вельмі дэталёвая, з яскравымі, вострымі контурамі, ідэальна роўнай штрыхоўкай. Тут ён выбірае не цэлыя пейзажы і будынкі, а толькі элементы, набліжаецца да аб'ектаў увасаблення так, каб разгледзець кожную дошку на падстрэшшы і кожнае семечка ў сланечніку. Таксама на графічных творах з'яўляецца і паўтараецца матыў птушак, што адлятаюць у вырай. Цікава тое, што на акварэльных работах часцей за ўсё лета, а на графічных — восень, голая дрэвы. Дзякуючы гэтаму графіка атрымліваецца вострай і насычанай па форме, а акварэлі — мяккімі, лагоднымі і расслабленымі.

Ганна ІВАНОВА

Кадры з міжчасся

Твор мастацтва, нягледзячы на яго моцную прывязанасць да кантэксту стварэння, існуе ў сваіх часе і прасторы, што з'яўляецца з перапрацаванай рэальнасці ці знутры самога твора. Адным з найбольш простых пацвярджэнняў такога дзеяння з'яўляецца фотамастацтва, бо сутнасць яго менавіта ў тым, каб ствараць, фіксуючы.

У Нацыянальным гістарычным музеі працуе выстаўка пад назвай «Даліна Руж». Гэта вынік пленэраў, якія ладзіліся

ў Ружанах. Менавіта тут ідзе рэстаўрацыя палаца Сапегаў, пабудаванага ў 1602 годзе. Падчас Першай сусветнай вайны ў выніку пажару палац канчаткова ператварыўся ў руіны. Аднаўленне палаца і раскопкі вакол яго пачаліся ў 2008 годзе.

«Спачатку наведвальнікам прапануецца азнаёміцца з працамі, якія былі зроблены ў 1988 годзе. Праз 20 гадоў пасля гэтага мы са студэнтамі архітэктурнага ўніверсітэта паехалі на адзін дзень у Ружаны, пасля чаго зрабілі другую выстаўку. І яшчэ праз 10 гадоў з групай з 13 фатографіў знялі трэцюю частку сённяшняй выстаўкі. І ўсё гэта аб'яднана адным месцам і адной назвай — Даліна Руж», — распавёў куратар і ідэйны натхняльнік выстаўкі фатограф Уладзімір Суццягін.

Даліна Руж — загадкавая прастора па-за часам. Фотаздымкі на выстаўцы, хаця і зроблены ў розныя гады, выглядаюць аднародна — яны ўсе ў сепіі. Гэта стварае адчуванне моцы часу, які ў гэтай прасторы цячэ па-свойму і падпарадкоўвае сабе ўсё, нават прыроду. Зялёная трава і дрэвы роўныя з рукатворным, апрацаваным каменем.

«Вяртанне да аналагавай фатаграфіі — гэта вяртанне да нейкага своеасаблівага жывапісу. Вельмі добра, што фатаграфія чорна-белая — яна найбольш мастацкая, лепш перадае душу аўтара, не ўрываецца анілінавымі фарбамі ў фатаграфічны пласт і дае магчымасць разгледзець вельмі тонкія адносіны аўтара з прасторай, формай, прадметам», — адзначае мастацтвазнаўца Ларыса Фінкельштэйн.

На кадры — таямнічае жыццё старажытнага разбуранага палаца і горада, які побач. Гэтыя фотаздымкі — практычна накіды фантастычнай аповесці.

Тут вельмі шмат арачных кампазіцый, вялікая прастора для гульні з ракурсамі, сіметрыяй і асіметрыяй.

Работа Вікторыі Розум «Ружаны. Старая синагога», 2008 г.

Адна дэталёвая, якая вылучаецца ў серыі і падмацоўвае адчуванне пераможнага часу, — гэта тое, якім паўстае чалавек на здымках. Па-першае, персанажаў тут мала, па-другое, усе сілуэты маленькія на фоне магутных старажытных сцен. Прычым не толькі палацавых — у Ружанах шмат іншых помнікаў гісторыі.

«Цікавае да Ружанаў не вычэрпваецца адным толькі палацавым комплексам. Тут ёсць і іншыя архітэктурныя славутасці. Адною з іх з'яўляецца царква святых Пятра і Паўла (у цяперашні час функцыянуе), якая раней уваходзіла ў склад уніяцкага манастыра. Храм быў пабудаваны ў 1778 годзе. Аўтарам праекта з'яўляецца саксонскі архітэктар Ян Самуэль Бэкер.

Фатографы не маглі пакінуць па-за ўвагай і іншае тварэнне Яна Бэкера — каталіцкі касцёл святога Казіміра, заснаваны

ў 1792 годзе. Будаўніцтва яго было звязана з мошчамі святога Казіміра, якія з сярэдзіны XVII стагоддзя захоўваліся ў ружанскіх уладаннях Сапегаў. Святы Казімір — афіцыйны заступнік горада, аб чым сведчыць і герб Ружан», — адзначае ў анонсе выстаўкі.

Значную ролю на ўсіх фотаздымках адыгрывае святло. Ва ўмовах чорна-белага здымка яно застаецца адзіным яўным сродкам акцэнтавання. Яно заніруе, падзяляе кампазіцыю здымка на зразумелае, сённяшняе і таямнічае, пазачасавае. Асаблівую ўвагу прыцягвае фотаздымак знутры памяшкання: скрозь прачыненыя дзверы ў абсалютную цемру прарываецца белы прамень святла. Гэты сімвалічны кадр быццам расшыфроўвае сэнс фотопленэраў і выстаўкі як імкненне праліць святло на схаванае ў цемры стагоддзяў.

Ганна ІВАНОВА

Работа Уладзіміра Суццягіна «Ружаны», 2018 г.

Адбітак на вадзе і плямы на плёнцы

Мастацтва, якое сёння трапляе пад увагу і прафесійнай супольнасці, і звычайнай глядацкай аўдыторыі, часта бывае напоўнена шматлікімі кантэкстамі знутры і абвешана імі звонку. Аналізаваць твор часцей за ўсё даводзіцца менавіта так: праз прызму падзначэнняў, падпрычын, па якіх гэтае мастацтва з'явілася. У пэўным сэнсе такі падыход дазваляе аналізаваць глыбей, літаральна на ўзроўні «чаму гэта напісана, знята, пастаўлена». Але за гэтым «чаму» нярэдка губляецца «як».

Фестываль «Нефільтраванае кіно», які ў мінулыя выхадныя прайшоў у Мінску ўжо сёмы раз, мае цікавую канцэпцыю, што спалучае гэтыя два найважнейшыя пытанні, якія задаюцца мастацтву ў спробах яго зразумець.

«Асноўнай ідэяй фестывалю “Нефільтраванае кіно” з’яўляецца вера ў тое, што ўсведамленне фільтраў у сферы экранных выказванняў і медыйных зносін дае магчымасць вызваліцца ад залішняй апекі, пасрэдніцтва і маніпуляцый у чалавечай камунікацыі. Тым часам фестываль не адмаўляецца поўнасна ад фільтраў, але ставіць пытанне аб тым, дзе, кім і чаму яны ўсталёўваюцца. Фестываль надае ўвагу ўнутраным фільтрам або самацэнзуры.

На першы план выходзіць не фестываль як індустрыяльна-рынкавая інстытуцыя, функцыя якой — пазначыць, які фільм, рэжысёр вартыя кіназнаўчых альманахаў і інвестыцый, а самі фільмы (усё роўна, добрыя ці дрэнныя), яго аўтары, а таксама глядач (усё роўна, кінаман або выпадковы мінак)», — пазначана на сайце кінафестывалю ў раздзеле «Канцэпт». Нягледзячы на такія небанальныя фармулёўкі, правядзенне мерапрыемства застаецца даволі класічным: паказы, пытанні рэжысёрам, праграмы нішавага кіно, якое амаль заўсёды можна пабачыць толькі на фестывалях.

14 сакавіка ў межах «Нефільтраванага кіно» паказалі беларускую праграму, у якую ўвайшлі восем абсалютна розных кароткаметражных стужак працягласцю ад дзвюх да трыццаці хвілін.

Назіранне за пlynню

Адкрыў праграму самы доўгі, трыццаціхвілінны фільм рэжысёркі Юліі Шатун пад назвай «Межы». Кінаэсэ было прадстаўлена на мінулагаднім фестывалі «Паўночнае ззяне». У анатацыі да гэтага паказу фільм быў абзначаны як «паэтычная медытацыя рэжысёркі на тэму важнасці і паўсюднасці межаў». Вобразны відэаэпэраг стрыманы. Усё знята не толькі ў ч/б, але і з дакументальнай, натуральнай выпадковасцю кадра. Здымка праз акно трамвая, які моцна трасецца, асветленыя вокны ў поўнай цемры, проста гарадскія пейзажы, крыжы на могілках. Дарэчы, вокны — адзін з асноўных візуальных вобразаў,

Кадр з фільма «Межы».

што добра падмацоўвае разважанне пра межы. Закадравы тэкст цяжка ўспрымаць як паўнаватарасны верш — і справа далёка не ў адсутнасці фармальных прыкмет, але ў тым, што без візуальнай падтрымкі ён не спрацоўвае. Стужка зманціравана з уключэннем кадраў з сямейнага архіва, знятага бацькамі рэжысёркі. У фільме паказаны чатыры гарады, хутчэй за ўсё, яны з’яўляюцца біяграфічнымі этапамі для аўтаркі. «Межы» — гэта цікавы кінадосвед, але ён, мякка кажучы, стамляе. Яго можна глядзець як медытацыю, але мала хто здольны без трэніровак уключыцца ў трыццаціхвілінную медытацыю з манатоннымі кадрамі і абсалютна фонавым тэкстам. Калі б тэмп апавядання быў хутчэйшым або само апавяданне — больш насычаным, глядачу было б прасцей. Ёсць падазрэнні, што гэтая работа для рэжысёркі — найперш асабістае даследаванне.

Падобным паглыбленнем ва ўнутранае адзначыліся два самыя кароткія фільмы ў праграме. «Псі мша» — чатыроххвілінная імправізацыя рэжысёра Сяргея Паяркова. «Цела, страх, запал, амбіцыі, воля, імкненне вырвацца за межы і пакора — вось прастора гэтага відэа», — пазначана ў анатацыі. Гэтую карціну хочацца супрацьпаставіць «Межам» Юліі Шатун, бо яна, нягледзячы на таксама медытатыўнасць і таксама ч/б, палярная па ўсіх астатніх пунктах. Па-першае, тэкст тут цалкам заменены пластыкай цела і твару і пабудовай кадра — кінатэкстам. Па-другое, эмацыянальная канцэнтрацыя настолькі ж моцная, наколькі аднародным здаецца настрой у «Межах». Па-трэцяе, тут абсалютна адсутнічае канкрэтная фармулёўка праблематыкі, карціна працуе толькі з эмацыянальным полем глядача.

Дзвуххвілінная карціна «Роля», якая закрывала праграму, засяроджана на спробах чалавека ўступіць у дыялог, на простым увасабленні імкнення да самапазнання і нават самарасшыфроўкі.

Як надвор’е ўплывае на смак вады

Ігравое кіно — з пастаўленай прыдуманай гісторыяй — і гульня ў кіно далёка не заўсёды аказваюцца побач. А калі такое адбываецца, то ў выніку можа атрымацца як нешта абсалютна эксперыментальнае, так і абсалютна будзённае.

У праграме «Нефільтраванага» знайшлося месца і анімацыі. Адзін фільм анімацыйны напалову, другі — паўнаватарасны мультфільм. «Across the wishes» Арсенія Алейніка — гэта якраз чысты эксперымент з кінамавай, у якім гульня перамагае гісторыю. У жыццёвыя кадры ўпаўваюць анімацыйныя элементы, падмацоўваючы нейкую простую магічнасць сюжэта. Калі падбіраць словы для апісання гэтага фільма, найбольш падыходзіць банальныя «светлы» і «радасны». Музыка, смех, сонца, дынамічны кадр. Фільм стаяў у праграме паказу другім, адразу пасля «Межаў» Юліі Шатун, і кантраст быў аглушальны.

Кадр з фільма «Across the wishes».

А вось цалкам мультыплікацыйны «Калі я быў Генерал» Юрыя Сямашкі, наадварот, стварае вельмі трывожную атмасферу. Мультык з казачным сюжэтам расказвае абсалютна невясёлую гісторыю — кантраст паміж метадам апавядання і сюжэтам абстрактнае напружанасць. Да гэтага ж падключаецца і сам стыль анімацыі. Аўтар жангліруе безнадзейнасцю, каб у выніку пераўтварыць яе ў надзею.

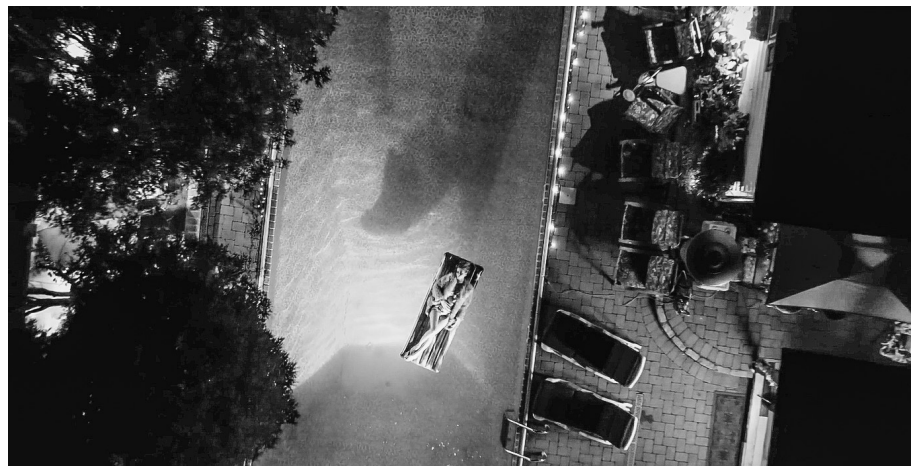
Трэці фільм з праграмы, які варта згадаць, гаворачы пра гульні ў кіно, гэта «Вампір Петра» Аляксандра Максімава. Абсалютна камедыйны фільм, што апавядае пра паўсядзённае жыццё вампіра, якая засталася ў Беларусі праз пандэмію і зачыненыя межы і вымушана трываць выклікі самаізаляцыі. Карыкатурны вобраз, карыкатурны акцэнт, побытавыя замалёўкі. «Вампір Петра» — лёгкае рэжысёрскае і акцёрскае кінахуліганства на зладзённую тэму — моцна выбіваецца па настроі з праграмы складанага і аўтарскага кіно.

Паглыбленне

Калі кіно пачынае дакладна адлюстроўваць жыццё, ёсць пагроза небяспечнай сітуацыі для стваральнікаў. Яны рызыкуюць зрабіць або нешта нецікавае ў сваёй побытаваасці, або нешта занадта дыдактычнае, калі паўсядзённае жыццё і актуальная тэма аказваюцца ў адной плоскасці. У беларускай праграме «Нефільтраванага кіно» падобных фільмаў два. Адзін — ігравы, другі — дакументальны.

Фільм «Сойка» рэжысёркі Анастасіі Сергіені, у якім галоўную ролю выконвае расійская актрыса Лянка Грыу, паказвае дзень з жыцця дзяўчыны-эмігранткі. Мастачка, якая жыве ў маленькім здымным пакоі і шукае сродкі для існавання, час ад часу размаўляе з бабуляй, упэўніваючы, што ў яе ўсё добра і на працы, і ў асабістым жыцці. Але насамрэч на экране разгортваецца зусім іншае. Сюжэт мог бы атрымацца абсалютна банальным, асабліва калі б пераўтварыўся ў поўнаметражны фільм пра жанчыну, якая зрабіла сябе сама. Але фармат кароткага метра не дае ніякіх шансаў на вырашэнне праблем, і гэтая манаэмацыянальнасць глыбокай стомленасці і адчаю прыцягвае ўвагу глядача. Акрамя гэтага, вельмі якасная карцінка і пэўны сімвалізм у пабудове кадра дазваляюць несвядома яшчэ больш наблізіцца да пачуццяў галоўнай героіні. Фільм цікавы поўнай свабодай ад кантэкстаў. Пытанні, чаму, як і навошта дзяўчына аказалася ў такім становішчы і ці здолее з яго выйсці, застаюцца па-за кадрам. Гэта насычае той сюжэт, які мы бачым, большым напружаннем і сэнсам.

Другі фільм, дакументальны, мае назву «Крыху слоў пра маю маці і яе сабаку». Гэта карціна Таццяны Свірэпы, знятая ў родным горадзе падчас пандэміі. Рэжысёрка назірае за паўсядзённым жыццём сваёй мамы на працы, у краме, дома і на вуліцы, падчас прагулак з сабакам. Карціна адлюстроўвае, як змяняецца настрой жанчыны, тэмы для размоў і паводзіны, калі яе адпускае мітусня. Спакой і цеплыня, якія насычаюць фільм нават у колерах і пабудове кадраў, дазваляюць адчуць сапраўдную радасць, калі ў апошніх кадрах з’яўляецца надпіс пра тое, што ў канцы 2020 года жанчына кінула нелюбімую працу і пайшла вучыцца, каб здзейсніць мару дзяцінства.

Кадр з фільма «Сойка».

Абедзве карціны так ці інакш прыцягваюць увагу па банальнай прычыне: яны даюць глядачу не толькі гісторыю канкрэтнага чалавека, але і люстэрка, прызму, праз якую звычайнаму чалавеку вельмі лёгка ўбачыць сябе, свой адчай і надзею, стомленасць і адпачынак, паўсядзённасць, якая паглынае ўсё: і добрае, і дрэннае, і спробы яе перамагчы.

Нефільтраванае мастацтва пазбаўлена кантэкстуальнага атачэння, прывязанасці да актуальных тэм часу і ўнутраных спроб самапродажу. Галоўная вартасць сёлетняй беларускай праграмы «Нефільтраванага кіно» ў тым, што яна стала зборнікам імпульсаў, жаданняў. У кожным фільме адчуваецца, што рэжысёр хацеў яго зняць.

Часам свядомасць творчага чалавека падобная да хуткай плыні, у якой бывае цяжка разгледзець і выхапіць нешта, што можна ўтрымаць у руках. Калі доўга сядзець на беразе ракі, аднойчы заўважыш, што вада ў ёй стала неверагодна чыстай або што рака высахла зусім.

Амерыканская перакладчыца з Бабруйска

Калі хтосці зоймецца складаннем літаратурнай карты Бабруйскага краю, то, несумненна, не абдызе ўвагай імянаў народнага пісьменніка Беларусі Міхася Лынькова, рэпрэсіраванага празаіка Барыса Мікуліча, паэта, празаіка і перакладчыка Міколы Аўрамчыка, паэтэсы Святланы Басуматравай і інш. Багатай падаецца гэтая старонка — і горад, і раён — на літаратарыю, якія тут нарадзіліся альбо пэўным чынам звязаны з Бабруйшчынай. А вось ці згадаюць будучыя даследчыкі і літаратурныя краязнаўцы Міру Гінзбург, якая нарадзілася ў Бабруйску 10 чэрвеня 1909 года?

Мне перадалі цікавую, багатую на сустрэчы з палітыкамі, грамадскімі і царкоўнымі дзеячамі, акцёрамі, мастакамі, прэзідэнтамі, кнігу Міхала Маргуліса «Адзін на адзін з жыццём (з успамінаў)», якая выйшла ў Мінску ў выдавецтве «Галіяфы». Аўтар больш чым дзесяці кніг, шматлікіх публікацый жыве ў ЗША, куды шмат дзесяцігоддзяў назад эміграваў, нарадзіўся і вырас у Кіеве. Сярод апошніх выданняў — зборнік «Сум па раю. Раман і сорок пяць аповяданняў». Узначальвае кніжнае выдавецтва. Выпускаў газету «Літаратурное зарубежжэ», часопіс «Літаратурны курьер». Жыве ў горадзе Норт Порт (штат Флорыда).

Гартаючы старонкі кнігі «Адзін на адзін з жыццём», знайшоў раздзел «Перакладчыца карыфеяў». Цікавая сустрэча з невядомым чалавекам, невядомай перакладчыцай. Чытаю: «Аднойчы ў Нью-Ёрку, у кнігарні Мікалая Мікалаевіча Марцьянава, афіцэра з першай рускай эміграцыі, я пачуў, як жанчына распывае гаспадару пра магчымыя рукапісы і кнігі Міхала Булгакава ці звесткі пра жыццё гэтага пісьменніка». І далей: «Мы з ёю пазнаёміліся — і загаварылі пра рускую літаратуру.

Яе звалі Міра Гінзбург. Гэта быў 1977 год, і змрочная «жалезная заслона» адцяляла СССР ад Захаду. Мы гаворым і гаворым, я радуся выдатнай мове сваёй суразмоўніцы, і раптам высвятляецца, што яна нарадзілася ў Беларусі, але з дзяцінства жыве ў Канадзе і ў Амерыцы.

— Бог ты мой! — усклікнуў я, страшэнна здзіўлены, ведаючы, што эмігранты, якія зусім нядаўна прыехалі, каверкаюць мову, устаўляюць у яе, калі трэба і калі не трэба, англійскія словы.

Высветлілася, што бацькі, інтэлігентныя адукаваныя людзі, вывезлі яе за акіяны яшчэ падлеткам. Руская мова стала для яе планетай даследаванняў у літаратуры і ў музыцы. Незвычайны здольнасці паспрыялі ёй захаванню мовы ў рэдкая чысціні, з зайздросным запасам слоў. Але асноўнай мовай, канешне ж, сталася англійская.

Размаўляем далей, і я ізноў ледзьве не падаю з крэсла ад здзіўлення. Высвятляецца, што яна яшчэ ў 1967 годзе пераклала «Майстра і Маргарыту» Булгакава на англійскую мову, відаць, упершыню ў Амерыцы і ў свеце...

Нізкі паклон Міхалу Маргулісу за дапамогу ў адкрыцці такой славутай зямлячкі. Нарадзілася Міра ў сям'і Іосіфа Гінзбурга і Броні Геер. У 1923 годзе яны пераехалі ў Лібаўу. Верагодна, што не з Бабруйска, а з Масквы ці Ленінграда. Бацька быў актыўным «бундаўцам».

Хто не памятае, падкажам, што такое БУНД. Усеагульны яўрэйскі рабочы саюз у Лівне, Польшчы, Расіі. Інчай кажучы — яўрэйская сацыялістычная партыя. Заснаваны напрыканцы 1890-х гадоў, БУНД працаваў да канца 1940-х гг. У Расіі, праўда, быў забаронены ў 1921 годзе а ў Польшчы ў 1948-м. БУНД лічыў сябе адзінай палітычнай сілай, якая змагалася за інтарэсы яўрэйскага рабочага класа. Левасцыялістычная партыя выступала за дэмакратычныя змены і грамадскае аб'яднанне сродкаў вытворчасці, так што бундаўцаў можна смела лічыць паслядоўнікамі марксізму.

Таксама БУНД выступаў супраць эміграцыі яўрэяў у Палесціну, але бундаўцы верылі, што стварэнне свецкай сістэмы адукацыі, падтрымка нацыянальна-культурнай аўтаноміі яўрэяў, развіццё культуры на мове ідыш

Млын навін

* * *

Увёсцы Залессе, што на Кобрыншчыне, стала добрай традыцыяй ладзіць свята-конкурс песні і паэзіі «Беларуская мова — мелодыя душы». Арганізатарамі выступілі Залескі цэнтр культуры і вольнага часу і Залеская публічная бібліятэка. Але геаграфія творага саборніцтва выйшла за межы адной вёскі — і яно атрымалася раённым. Сёлета конкурс прайшоў у два этапы. Першы быў завочны: удзельнікі дасылалі ў арганізацыйны камітэт конкурснае відэа — песню ці верш у асабістым выкананні на адпаведную намінацыю. У выніку члены журы прегледзелі 36 відэамагнэрыялаў. Самыя лепшыя выканаўцы ўдзельнічалі ў гала-канцэрце і прадэманстравалі таленты вакалістаў і чытальнікаў. Першым канцэртным нумарам стала выступленне члена журы ў намінацыі «Паэзія» Наталлі Кандрасук, якая дэкламавала асабісты верш. Дарэчы, і сярод канкурсантаў былі тыя, хто даслаў на суд журы ўласныя творы. Напрыклад, гледачы змаглі атрымаць асалоду ад меладычных радкоў члена літаратурнага клуба «ПоэтиКо» Кобрынскай цэнтральнай раённай бібліятэкі Марыны Міхалюк. Літаральна кожны вакальны і паэтычны нумар — свайго роду міні-спектакль. Выканаўцы, увасабляючыся ў ролі лірычнага героя, голасам, жэстамі перадавалі змест твора. Уладальнікамі Гран-пры конкурсу сталі: сярод чытальнікаў — Таццяна Гунько з Кобрына, сярод вакалістаў — таксама кабрынчанка Анастасія Верамейчык.

Наталля ЕФЦІФЕЕВА

* * *

Выстаўка самацкіх пакрыццяў «Узор роднага дывана» працуе ў Дзяржынскім раённым гісторыка-краязнаўчым музеі. Акрамя старадаўніх коўдраў, тут можна ўбачыць і самаробныя ручнікі, і беларускі нацыянальны строй, і прылады для вырабу лянных латноў. У межах культурна-асветніцкай праграмы для ўсёй сям'і «Тата, мама, я — музейная сям'я» выстаўку наведалі бацькі з дзецьмі з Дзяржынска. Хлопчыкі і дзяўчынкі разам з дарослымі паслухалі займальны аповед пра развіццё ткацтва ў Беларусі, пра спосабы апрацоўкі лёну. Таксама наведвальнікі змаглі паўдзельнічаць у майстар-класе па вырабе лялькі-абярэга.

Міра ІЎКОВІЧ

* * *

Міжнародны дзень роднай мовы бярэзінскія бібліятэкары адзначылі арт-прадстаўленнем «Жывое слова» па творах класіка. Творы Івана Шамякіна вызначаюцца сакавітай мовай, якая гучыць нязмушана і натуральна. Для калектыўнага мастацкага працытання абралі знакавыя творы пісьменніка, актуальныя і сёння. Ажывіць яркія эпізоды і споведныя маналогі герояў, прадставіць сюжэты дзвольду прыём монатэатралізацыі з разнастайнымі моўна-вобразнымі дэталіямі. Праклёна вайне прагучаў аповед хлопчыка, які стаў сведкам расправы акупантаў у гады вайны над матуляй і сястрычкай паводле рамана «Вазьму твой боль». Запамінальна-папераджальна прагучала запознае пакаенне ўнука-камерсанта (па сюжэце аповядання «Адведзіны»). У колішняга вясковага хлопца грошы засланыюць светлыя пачуцці да састарэлай бабулі, якая вынахчыла, выгадала, вывучыла і вывела яго ў людзі. «Каханне можа ўзвышаць, а можа і прынізіць!» — такі лейтматыў прызнання закаханай маладой настаўніцы з аповесці «Ах, Міхаліна, Міхаліна». Гледачы маглі паўдзельнічаць ў прадстаўленні і паўплываць на фінал, часам кардынальна. Літаратурная арт-гасцёўня не толькі пазнаёміла чытачоў з цікавымі творами Івана Шамякіна, але паспрыяла далучэнню дарослых і дзяцей да прыгожага пісьменства.

Тамара КРУТАЛЕВІЧ

* * *

Святкаванне Міжнароднага дня роднай мовы стала традыцыяй для ўстаноў ДУК «Зэльвенская раённая бібліятэка», супрацоўнікі якой правялі для сваіх чытачоў акцыю «Тваё любімае слова па-беларуску». Кожны павінен быў яго напісаць на папяровым васільку. І якія толькі словы не з'яўляліся на прыгожых кветках: «матуля», «зорачкі», «сонейка», «Радзіма», «бацькі», «каханне», «званочкі»... Усе словы роднай мовы — любімыя! Цікава і пазнавальна прайшла акцыя «Чытаем па-беларуску. Далучайся і ты», арганізаваная сектарам па абслугоўванні дзіцячага чытача: хлопчыкі і дзяўчынкі чыталі вершы і ўрыўкі з аповяданняў, успаміналі вядомыя прыказкі і прымаўкі, адказвалі на пытанні віктарыны. Супрацоўніца Елкаўскай сельскай бібліятэкі правяла гульні-віктарыну «І прыгожы лясца на прасторы слова беларускай мовы». Дзеці вандравалі па краіне роднай мовы і выконвалі заданні на прыпынках: «Загадка», «Ветлівыя словы», «Па-беларуску гучыць так...» і інш. А для самых маленькіх чытачоў зладзілі гульні «Пагуляем у роднае слова». Дашкаляты пазнаёміліся з рэчамі, якія трэба было назваць на мове, успомнілі беларускія казкі, калыханкі. У Князеўскай сельскай бібліятэцы прайшла пазнавальная гадзіна «Роднага слова ўсмешка», а ў Каралінскай інтэграванай кніжніцы ўсе жадаючыя змаглі зазірнуць у куфарак мудрасці «Беларуская мова як загадка», дзе знаходзіліся кнігі пра гісторыю нашай мовы, вядомых дзеячаў Беларусі, творы аўтараў-юбіляраў і шмат іншай цікавай літаратуры на роднай мове.

Вольга КАМЯКЕВІЧ

Фота з сайту the-steppe.com.

дазволіць захаваць адзінства нацыі. Праўда, Кастрычніцкую рэвалюцыю бундаўцы не падтрымалі. Бацька Міры Гінзбург, па некаторых сведчаннях, быў знаёмы з У.І. Леніным. Калі правадыр сусветнага пралетарыяту пайшоў з жыцця, калі палітыкай у Расіі кіравалі іншыя людзі, Іосіф Гінзбург зразумеў, што месца яму ў гэтай краіне няма.

У эміграцыі жыццё Гінзбургаў складалася няпроста. Бацька, стомлены рэвалюцыйнай дзейнасцю, захварэў. Па жыцці Міры давялося прабівацца самай. З 1938 года яна сур'ёзна занялася перакладчыцкай справай. Перастварала ў асноўным з рускай мовы, якую (пра што сведчыць і Маргуліс, які сустрэў перакладчыцу, калі ёй было ўжо пад семдзесят) выдатна захавала ў сваёй сям'і. І якую, канешне ж, развівала, бо відавочна, што ў Міры Гінзбург быў адметны, выключна тонкі густ. У 1962 годзе ў яе перакладзе на англійскую мову выйшла кніга «Азэф» Рамана Гуля. У 1963-м — «Гісторыя савецкай літаратуры» Веры Аляксандравой. Магчыма, пераклад менавіта гэтай работы прынёс перакладчыцы надзвычайную вядомасць, паспрыяў актыўным стасункам з кніжнымі выдавецтвамі.

Вера Аляксандрава, якая нарадзілася ў 1895 годзе, з маладосці была звязана з рознымі рэлігійна-філасофскімі групамі. А ў 1921-м яна ўступіла ў партыю сацыялістаў-рэвалюцыянераў (меншавікоў). Пасля Грамадзянскай вайны эмігравала ў Германію. Затым пераехала ў Францыю, пасля — у ЗША. На працягу амаль 40 гадоў настойліва і добрасумленна пісала агляды савецкай літаратуры. Была сталым аглядальнікам газет «Социалистический вестник» (Берлін), «Новое русское слово» (Нью-Ёрк). Працавала галоўным рэдактарам выдавецтва Чэхавы ў Нью-Ёрку. Надрукавала серыю кніг з мемуарамі рускіх эмігрантаў. Напісала кнігу «Гісторыя савецкай літаратуры 1917 — 64. Ад Горкага да Салжаніцына».

З твораў М. Булгакава Міра Гінзбург пераклала не толькі «Майстра і Маргарыту», але і іншыя аповесці і раманы рускага пісьменніка. У полі перакладчыцкага зроку нашай зямлячкі аказаліся і творы Я. Заміяна, М. Зошчанкі, Ю. Тын'янава, А. Платонава, А. Рэмізава. Міру Гінзбург прынялі ў шэраг прэстыжных амерыканскіх арганізацый: у Асацыяцыю амерыканскіх перакладчыкаў, Гільдыю пісьменнікаў, Міжнародны ПЭН-Клуб. Перакладчыца шмат зрабіла і для знаёмства амерыканскага, англамоўнага чытача з казкамі народаў Савецкага Саюза. Яна пераклала з рускай мовы каля дваццаці кніг розных анталогій казак.

Перакладчыцкія здабыткі Міры Гінзбург заўважыў славы рускі пісьменнік і літаратуразнаўца Карней Чукоўскі. Яны пачалі ліставацца. Захавалася каля шасцідзясяці лістоў. З сям'ёю Карнея Чукоўскага, блізкімі яго родзічамі Міра Гінзбург перапісвалася да апошніх дзён свайго жыцця. Памерла перакладчыца ў 2000 годзе. Будзем спадзявацца, што імя нашай зямлячкі застанецца асобным радком на літаратурнай карце Бабруйшчыны.

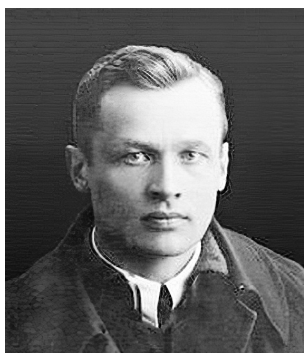
Максім ВЕЯНІС

Набытак для нашчадкаў

Асоба Казіміра Сваяка (Канстанціна Стаповіча), выдатнага прамоўцы, драматурга, паэта, заўсёды прыцягвала ўвагу даследчыкаў і навукоўцаў. За сваё нядоўгае жыццё святар паспеў зрабіць многае. Яго пропаведзі крапавалі, прымушалі задумацца надсэнсам жыцця, а лірычны талент дапамагаў выказаць думкі ў паэтычнай форме.

слова пробашча мясцовай парафіі Віктара Захарэўскага, які яшчэ раз прыгадаў цікавыя факты з жыцця Казіміра Сваяка, благаславіў прысутных. Супрацоўнікі клуба і бібліятэкі чыталі пранікнёныя вершы паэта. Пра жыццёвы і творчы шлях загадала Людміла Кухарэвіч, якая адзначыла, што вершы, проза, дзённікавыя запісы святара — сапраўдны набытак для нашчадкаў і паслядоўнікаў.

Канстанцін Стаповіч веў актыўную грамадскую дзейнасць: стварыў

хор, гурток для юнакоў і дзяўчат, развіваў народны тэатр, спрыяў адкрыццю новых навучальных устаноў. Усе свае сілы аддаваў дзеля дабрабыту іншых.

Просты і сціплы лад жыцця святара прыцягваў людзей. У кожнай бібліятэцы раёна можна знайсці зборнік яго вершаў «Мая ліра»

з рознымі творами: вершамі-медытацыямі, вершамі на евангельскія сюжэты, баладамі і нават жартаўлівымі прыпеўкамі.

Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ

Простыя рэчы Пошукі слоў

Вершы Ганны Шакель з'яўляліся ў большасці літаратурных выданняў Беларусі і перакладзены на некалькі моў. Сустрэўшыся з гэтымі тэкстамі, адчуваеш глыбінную сувязь са светам, які нязвычайна сучасным гарадскім жытарам. Для гэтага адчування вельмі цяжка знайсці словы, але патрэба ў пошуку апісання амаль адпадае, калі даведваешся, што аўтарка займаецца фальклорам. Распыталі Ганну Шакель пра тое, як праходзяць пошукі слоў у розных кутках Беларусі і як яны адбіваюцца на пошуках слоў у сабе.

Фота з асабістага архіва Ганны Шакель.

Ганна Шакель.

пра нейкія сямейныя гісторыі, пра вёску, ды і тое не надта. Мне заўсёды здавалася, што яшчэ па спею. Не паспела. Толькі пасля яе смерці я даведалася, што яна, напрыклад, ведала процьму песень. Мне стала бясконца прыкра за сваё спазненне, і напачатку хацелася па круцінках з таго, чым жылі чужыя (хаця яны ўсе свае) бабулі, сабраць маю. А пасля гэта перарасло ў працу «за сябе і за чужую ўнучку». Маўляў, можа, нехта таксама запозна спахоўніца — а тут я са сваім архівам.

— **Наколькі папулярнызацыя народнай культуры важная, навошта яна ўвогуле патрэбная? Ці адкрыла ты што-небудзь у сабе праз гэтую цікаўнасць?**

— У перыяд, калі што ні чалавек — то асобная культура, важна прынамсі абудзіць павагу да народнай культуры, бо яна таго вартая. Маўляў, «гэта не для мяне, але гэта крута». Бо пакуль што ў свядомасці многіх людзей народнае сінанімічнае дажынкаваму. Хаця асабіста ў мяне «агратрэш» таксама выклікае замілаванне, але яго прырода адрозная ад пачуццяў, што выклікаюць аўтэнтычныя рэчы. Слухаючы традыцыйны спеў, да прыкладу, або дакранаючыся да дванаццацінітоў на абразях, раптам разумееш сваё месца ў сусвеце. З сапраўды народным перадаецца мудрасць.

— **Наколькі паглыбленне ў гэтую справу разбурае стэрэатыпы, закладзеныя школай?**

— Не магу адказаць, бо на ўласным досведзе такога не адчула.

— **Ці заўважаеш ты адбітак свайго захавлення на ўласнай творчасці (звонку ён даволі прыкметны)? Ці падабаецца яно, ці свядома гэта?**

— Вядома, адчуваю. І гэта натуральна. Калі нешта займае значную частку свядомасці, канечне, будзеш вяртацца да яго ў пошуках вобразаў і метафар. Гэта карысна для творчасці, бо дае новыя інструменты, але адначасова і абмяжоўвае. Каб ствараць паэзію, трэба разбураць муры сваіх святын і складаць цаглінку ў новыя дзівосы.

Гутарыла Дар'я СМІРНОВА

— **З чаго ўсё пачалося? Калі здарылася твая першая сустрэча з фальклорам і як ты яе памятаеш?**

— Я думаю, пачалося ўсё, яшчэ калі прабабуля Маня казытала мне малой ножкі, расказваючы казку пра бяду — як яна сядзела пад кустом, свяцілася золатам, а тады асабліва цікаўным на шыю — скок! І пасля ў сям'і карова дохне, дзеткі галодныя плачуць, бедны брат да багатага па дапамогу ідзе, а той, па законах жанру, дзяліцца не хоча. Тыповы фальклорны сюжэт. Усё збіраюся гэтую казку ўзнавіць, але дрэнна памятаю дэталі.

— **Самы ярскі ўспамін з першай экспедыцыі?**

— У першую экспедыцыю я выбралася ў 2018 годзе са Студэнцкім этнаграфічным таварыствам у Смалгонскі раён. І па сёння найбольш успамінаю менавіта адтуль — можа, таму што першая.

Тры розныя паданні з суседніх вёсак пра адну рэчку за адзін дзень. Даўжэзная таўшчэзная прыгажэзная льяная кася бабулі Гэлены з Кавалёў (гэта не метафара, літаральна лён сплецены ў двухметровую касу). Канцэрт гурта «Валэйчанка» для групы экспедыцыянераў і вострыя прымаўкі кіраўніцы ансамбля Марыі Станіславаўны. Драўляная архітэктура вёскі Станчыненцы з-пад рукі майстра Кастуся Шыманскага.

Галовы быкоў і грабелькі на алтары святога Ізыдора ў аднайменным касцёле ў вёсцы Нястанішкі — усё-ткі этнаграфія ідзе поруч з краязнаўствам. Ну і, канечне, людзі «ў полі» — і па гэты, і па той бок дыктафона.

— **Ці ёсць нешта, што падаецца табе складаным у экспедыцыях?**

— Часта здараецца, што ў інфарматара ёсць этычныя прычыны не расказваць нешта — не хочацца варушыць памяць пра блізкага чалавека. Маці памерлых сыноў не спяваюць. Часам спрацоўвае аргумент, што нам гэта для навукі трэба. А калі не, то настойваць у такім выпадку проста не этычна.

Яшчэ адна, больш тэхнічная, праблема — у транспарце. Звычайна ў такіх мерапрыемствах машын на ўсе працоўныя групы не стае, а грамадскі транспарт у самыя глухіх — тым і самыя цікавыя — вёскі не ходзіць, і таму ахоп атрымліваецца меншы, чым хацелася б.

— **Для цябе фальклор — толькі захавленне або ты бачыш якую-небудзь звышмэту?**

— Пачыналася мая зацікаўленасць адназначна са звышмэты. Пакуль прабабуля яшчэ жыла, я не асабліва цікавілася фальклорам як такім. Болей распытвала

зваротная сувязь

Увайсці ў браму неўміручасці

Па выхадных на канале «Культура» Беларускага радыё прагучыць праграма «Прачылым радком», якая прапануе вершы Янкі Сіпакова. У «Літаратурнай анталогіі» слухайце раман Івана Мележа «Людзі на балоце» ў прачытанні артысткі Лікі Пташук. У «Радыёбібліятэцы» выходзіць твор Івана Шамякіна «Шлюбная ноч», чытае Маргарыта Захарыя.

Па выхадных у 10:05 пачынаецца праект «Дзіцячы радыётэатр». У яго межах — радыёпастаноўкі «Пра подзвігі паноў Кубліцкага ды Заблоцкага» паводле Пятра Васючэнкі і «Мой сябра Віні-Пух» паводле Алана Мілна.

«Радыётэатр плюс» у суботу і нядзелю ў вячэрнім эфіры прапонуе радыёверсію спектакля Нацыянальнага акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы «Брама неўміручасці» па аднайменнай п'есе Кандрата Крапівы (да 125-годдзя з дня нараджэння народнага пісьменніка Беларусі).

Публіцыстычны суботні праект «Кнігарня» пазнаёміць з літаратурнымі падзеямі і навінкамі беларускіх выдавецтваў, а таксама са зместам свежага нумара штотыднёвіка «LiM».

У нядзелю ўвазе слухачоў — праект Навума Гальпяровіча «Сюжэт для вечнасці». Госць эфіру радыёверсіі праграмы «Суразмоўцы» — пісьменнік Алесь Казека.

Расклад перадач канала «Культура» даступны на сайце www.radiokultura.by і ў сацыяльных сетках.

Выходзіць з 1932 года

Заснавальнікі: Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, грамадскае аб'яднанне «Саюз пісьменнікаў Беларусі», рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"»

Галоўны рэдактар Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Таццяна Арлова
Алесь Бадак
Дзясні Барсукоў
Віктар Гардзей

Уладзімір Гніламедаў
Вольга Дадзімава
Жана Запартыка
Анатоль Казлоў
Анатоль Крэйдзіч
Віктар Кураш

Алесь Марціновіч
Вячаслаў Нікіфараў
Мікалай Чаргінец
Іван Чарота
Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
намеснік галоўнага рэдактара — 377-99-72

адказны сакратар — 377-99-72
адзел крытыкі і бібліяграфіі — 317-20-98
адзел прозы і паэзіі — 317-20-98
адзел мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень у пятніцу.
Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
638562 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

20 сакавіка — 125 гадоў з дня нараджэння Майсея Кульбака (1896—1937), паэта, празаіка, драматурга. Пісаў на яўрэйскай мове.

20 сакавіка — 110 гадоў з дня нараджэння Уладзіміра Старчакова (1911—1968), жывапісца, афарміцеля, сцэнографі.

20 сакавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Басі Карпілавай (Разенблат) (1921—2013), артысткі балета, заслужанай артысткі БССР.

20 сакавіка 60-годдзе адзначае Ігар Чумакоў, скульптар.

20 сакавіка 55-гадовы юбілей святкуе Алена Пісарэнка (Багамолава), член Саюза пісьменнікаў Беларусі.

21 сакавіка — 120 гадоў з дня нараджэння Аляксандры Серады (1901—1981), майстра народнага ткацтва.

21 сакавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Аляксея Папова (1921—1974), мастака дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

21 сакавіка 95-годдзе адзначае Антаніна Абрамава, мастак у галіне мастацкага шкла.

21 сакавіка 95 гадоў спаўняецца Калерыі Сцепанцэвіч, музыказнаўцы, педагогу, заслужанаму работніку вышэйшай школы БССР.

21 сакавіка — 80 гадоў з дня нараджэння Валерыя Фралова (1941—1991), габаіста, педагога, заслужанага артыста БССР.

22 сакавіка — 110 гадоў з дня нараджэння Аляксея Зарыцкага (1911—1987), паэта, перакладчыка.

22 сакавіка — 100 гадоў з дня выхаду (1921) грамадска-палітычнай і літаратурнай газеты нацыянальна-дэмакратычнага кірунку «Беларускі звон». Выдавалася да 24 лютага 1923 г.

22 сакавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Мікалая Куйчыка (1921—1987), жывапісца.

22 сакавіка 75-годдзе адзначае Вадзім Яканюк, піяніст, музыказнаўца, педагог, заслужаны работнік адукацыі Рэспублікі Беларусь.

23 сакавіка — 115 гадоў з дня нараджэння Ісаака Любана (1906—1975), кампазітара, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

23 сакавіка 80-гадовы юбілей святкуе Святлана Сенчанка, мастак дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва.

23 сакавіка 60-годдзе адзначае Анатоль Бяляўскі, жывапісец.

24 сакавіка — 125 гадоў з дня нараджэння Веры Маслоўскай (дзяв. Матэйчук, псеўд. Вера Мурашка; 1896—1981), грамадска-палітычнага і культурнага дзеяча, паэтэсы. Жыла ў Польшчы.

24 сакавіка — 100 гадоў з дня нараджэння Міхаіла Гарбачова (1921—1981), расійскага перакладчыка, заслужанага дзеяча культуры БССР.

25 сакавіка — 150 гадоў з дня нараджэння Марыяна Абрамовіча (1871—1925), удзельніка рэвалюцыйнага руху, публіцыста, дзеяча культуры ў Польшчы і Беларусі.

25 сакавіка — 125 гадоў з дня нараджэння Льва Лейтмана (1896—1974), графіка, педагога, заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.	Выдавец: Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ Нумар падпісаны ў друку 18.03.2021 у 11.00 Ум. друк. арк. 3,72 Наклад — 700	Друкерня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013 Заказ — 613 Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэцензуюцца. Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтараў публікацый. Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія прыводзяцца ў публікацыях, у адпаведнасці з заканадаўствам Рэспублікі Беларусь.